

BARNGRUPPENS STORLEK, ARBETSSITUATIONEN OCH UPPDRAGET

– EN JÄMFÖRANDE STUDIE MELLAN
WALDORFPEDAGOGER OCH
FÖRSKOLLÄRARE

Grundnivå 15 hp
Pedagogiskt arbete

Ingrid Waldh

2019-FÖRSK-G19

HÖGSKOLAN I BORÅS

Program: Förskolläraryrket

Svensk titel: Barngruppens storlek, arbetssituationen och uppdraget -En jämförande studie mellan waldorfpedagoger och förskollärare

Engelsk titel: Group size, working conditions and the assignment - A comparative study between waldorf pedagogues and pre-school teachers.

Utgivningsår: 2019

Författare: Ingrid Waldh

Handledare: Susanne Björkdahl

Examinator: Susanne Klaar

Nyckelord: Barngruppsstorlek, förskollärare, förskolan, waldorfpedagogik

Sammanfattning

Denna studie jämför uppfattningar om barngruppens storlek, det pedagogiska uppdraget och arbetssituationen hos waldorfpedagoger och kommunalt anställda förskollärare. Barngrupperna i förskolan har växt de senaste decennierna, och frågan är alltjämt aktuell i samhällsdebatten. Den svenska förskolan anses hålla en hög kvalitet internationellt, men samtidigt är förskolläraryrket ett av de riskyrken som befinner sig i toppen för stressrelaterad ohälsa bland kvinnor. Verkligheten är dock komplex och fler faktorer än barnantal påverkar upplevelsen av kontroll över sin arbetssituation, vilket studien belyser i jämförelsen mellan respondenter från de olika verksamhetsformerna Waldorf och kommunal förskola (allmän förskolepedagogik).

Syftet med denna studie är att ta reda på hur förskollärare inom Waldorfpedagogikens verksamhet respektive kommunal verksamhet uppfattar möjligheten att påverka sin arbetssituation samt utföra sitt pedagogiska uppdrag i relation till barngruppens storlek

Metoden som använts är kvalitativ metod, med intervju som redskap. Metoden ger förutsättningar att få syn på hur en grupp förskollärare tänker och ser på just sin situation kopplat till ämnet. Studien representerar alltså inte yrkesgruppen utan de respondenter som ingår i studien.

Tidigare forskning som redovisas här består av artiklar som handlar om förskollärares upplevelser av stress i relation till sitt yrke, samt barngruppens storlek och dess betydelse i förskolan. Dessa forskningsfält ger en samlad bild av stress i relation till barngruppens storlek.

Resultatet visar att barngruppens storlek inverkar på möjligheten att påverka sin arbetssituation samt utföra sitt pedagogiska uppdrag hos förskollärarna i studien i högre utsträckning än hos waldorfpedagogerna. Samtidigt styr även andra påverkansfaktorer den samlade bilden av den egna arbetssituationen, vilka också ges plats i resultatet.

INLEDNING	- 1 -
SYFTE	- 2 -
TIDIGARE FORSKNING	- 3 -
Arbetsbelastning	- 3 -
Stress.....	- 3 -
Krav.....	- 3 -
Uppdraget	- 4 -
Barngruppens storlek.....	- 4 -
Barngruppens konstellation.....	- 4 -
Staff-child ratio.....	- 5 -
TEORI	- 6 -
Det utvecklingsekologiska perspektivet	- 6 -
Mikrosystemet.....	- 7 -
Mesosystemet.....	- 7 -
Exosystemet.....	- 8 -
Makrosystemet.....	- 8 -
Chronosystemet.....	- 8 -
METOD	- 9 -
Urval	- 9 -
Genomförande	- 9 -
Forskningsetiska ställningstaganden	- 10 -
Informationskravet.....	- 10 -
Samtyckeskravet.....	- 10 -
Konfidentialitetskravet.....	- 10 -
Nyttjandekravet.....	- 11 -
Trovärdighet	- 11 -
Validitet.....	- 11 -
Validitet och reliabilitet i behandling av empirin.....	- 11 -
Validitet i resultatet.....	- 11 -
Generalisering.....	- 11 -
Analys	- 12 -
RESULTAT	- 13 -
Presentation av respondenterna	- 13 -
Waldorfpedagoger som deltagit i studien.....	- 13 -
Kommunalt anställda förskollärare som deltagit i studien.....	- 13 -
Del 1	- 14 -
Pedagogiskt bemötande och relationskapande i förhållande till barngruppens storlek	- 14 -
Förskollärare.....	- 14 -

Waldorfpedagoger	- 14 -
Jämförande analys.....	- 15 -
Rutiner och struktur	- 16 -
Förskollärare.....	- 16 -
Waldorfpedagoger	- 16 -
Jämförande analys.....	- 16 -
Komplexiteten i uppdraget	- 17 -
Förskollärare.....	- 17 -
Waldorfpedagoger	- 17 -
Jämförande analys.....	- 18 -
Den ideala barngruppsstorleken	- 18 -
Förskollärare.....	- 18 -
Waldorfpedagoger	- 19 -
Jämförande analys.....	- 19 -
Sammanfattning Del 1.....	- 20 -
Del 2.....	- 20 -
Analys enligt Bronfenbrenners modell	- 20 -
Waldorfpedagoger	- 20 -
Förskollärare.....	- 22 -
Sammanfattning Del 2.....	- 23 -
DISKUSSION	- 24 -
Resultatdiskussion	- 24 -
Slutsats	- 25 -
Metoddiskussion.....	- 25 -
Didaktiska konsekvenser.....	- 26 -
Fortsatt forskning	- 27 -
REFERENSER	
BILAGA 1	
BILAGA 2	

INLEDNING

Den skandinaviska förskolan lyfts ofta fram som en förebild i internationella sammanhang. Kombinationen av utbildning och omsorg, Educare, är karaktäristisk för den svenska modellen och ger förskolan institutionell identitet och ett erkännande i samhället. Respekten för barnet och det värde barndomen utgör i sig kombinerat med hög materiell standard sätter svensk förskola på kartan (Persson 2010, ss.73–74). Samtidigt ser vi hur barngrupperna i förskolan växt i storlek. Antalet inskrivna barn i alla åldersgrupper har ökat under de sista decennierna, liksom deras vistelsetider (Pramling Samuelsson, Williams, & Sheridan, 2015, s. 2). De två tidningarna Förskolan och Lärarnas tidning genomförde 2016 en enkät om barngruppsstorlekar i förskolan där de samlade in svar från 17 000 förskollärare. Hälften av dem valde att även lämna en kommentar. Några av dem, som den nedan, återges i Lärarnas tidning 23 nov 2016:

Har i arbetslaget många gånger sagt ”vilken bra dag, idag har jag hunnit med” och kommit fram till att gränsen går vid 11 barn. Det är en dag då vi har något att berätta om barnets dag utan att man står och funderar ”har jag sett ert barn idag”. Det är en dag då jag mår gott när jag går hem och där jag ser fram emot morgondagen. Det är en dag då jag inte varit stressad och hunnit med mitt pedagogiska uppdrag!

– förskollärare på småbarnsavdelning med 15 barn, kommunal förskola.

(Holmström, 2016)

Initiativ till förändring har även tagits av gruppen Förskoleupproret, som startades 2014 och består av 19 000 yrkesverksamma inom förskolan. Genom bland annat sociala medier uppmärksammar de problemet med stora barngrupper. Med 1500 berättelser insamlade under våren 2018 om förskolans vardag hoppas de kunna påverka utbildningsdepartementet och landets kommuner (Spåre Gustafsson, 2018).

Den svenska förskolan består dels av kommunal verksamhet, dels av flera fristående pedagogiska riktningar. Studien undersöker och jämför hur pedagoger inom kommunal förskola, och den fristående förskoleformen Waldorf, ser på sitt uppdrag och sin arbetsituation i relation till barngruppens storlek. Valet att söka upp respondenter verksamma inom waldorfpedagogiken grundar sig i ett intresse att ta reda på om, och i så fall hur, deras syn på barngruppens storlek skiljer sig mot respondentgruppen från kommunal förskola.

Allmän förskolepedagogik som är vanlig inom kommunal förskola, kännetecknas av barnperspektivet. Barnets intressen, erfarenheter och behov ska stå i centrum, och pedagogiken utgörs av omsorg, fostran och lärande i en helhet. Barnets utveckling stimuleras genom lek, skapande och upplevelser i tematisk, ämnesövergripande form. Barnet ska ges inflytande i vardagen på förskolan, och förskolan ska utveckla en tillitsfull relation till familjen. Förskolläraren är ansvarig för att pedagogiken utmanar barns lek och lärande (Engdahl & Ärlemalm-Hagsér 2015, s. 48). Både waldorfförskolor och kommunala förskolor måste förhålla sig till och följa Läroplan för förskolan (Lpfö 2018). Waldorfförskolan har dessutom en egen läroplan. Den lyfter att barnen skall få tid och ro att leka och känna sig hemma på platsen, och känna sig trygga med de vuxna på förskolan och med varandra. Därför eftersträvas en verksamhet där barngrupperna är relativt små med få personalbyten (En väg till frihet 2017, ss. 12–19). Förutom mindre grupper, är pedagogiken noga med att bibehålla en jämn, lugn rytm under dagen (Liebendorfer 2014, s. 41). Waldorfpedagogiken skiljer sig från kommunal förskola på flera sätt. Lokalerna är ofta hemlika i sin framtoning och det är vanligt med

tolkningsbara leksaker. Waldorfpedagogiken vill främja sidor hos barnet som inspiration och eftertänksamhet, kreativitet och medmänsklighet. Fokus i tidig inläring är låtsaslekar och kreativitet. Fantasi, och estetiskt lärande genom musik, drama, och måleri tillsammans med utomhuspedagogik är viktiga inslag i läroplanen. Pedagogiken kopplas inte till en specifik religion men tar fasta på att utveckla hela barnet där kropp, själ och sinne bildar en helhet (Fish 2017, ss. 15–18).

Vikten av lagom stora barngrupper tydliggörs i Skolverkets kartläggning av aktuell forskning, som visar att stora barngrupper hindrar barnens inflytande och delaktighet i verksamheten, och försvårar möjligheten för vuxna att engagera sig i och samtala med enskilda barn. Pedagogerna känner stress över att inte hinna ge barnen den uppmärksamhet de efterfrågar, och upplever en försämrad arbetssituation i större grupper. I de grupper som redan är stressutsatta har förskollärarna lägre tolerans för extra stressade stunder, än i lugnare grupper. Förskolan är en av de miljöerna som dominerar i kartläggning av stressorsakad ohälsa bland kvinnor (Skolverket, 2016 ss. 24–26).

Det är lätt att få uppfattningen att större barngrupper per definition innebär en lägre kvalitet och sämre villkor för förskollärare att fullfölja sitt uppdrag. Men verkligheten är mer komplex än så och gruppstorleken är bara en aspekt av många. Tidigare studier har visat att de flesta tillfrågade förskollärare önskar en mindre grupp, oavsett storleken de har idag, vilket tyder på att andra faktorer än antal väger tungt för den samlade stressupplevelsen (Pramling Samuelsson, Williams, & Sheridan, 2015, s. 7). I studien framkommer att sammansättningen i gruppen spelar stor roll för den pedagogiska verksamheten. Möjligheten att dela in gruppen och anpassa aktiviteter efter intressen och ålder ger pedagogisk kvalitet, och är svårt att åstadkomma med en för liten grupp. Men när blir en barngrupp i förskolan för stor? Enligt skolverkets senaste riktlinjer från 2016, bör en barngrupp i åldern ett till tre år bestå av mellan sex och elva barn, och en barngrupp i åldern fyra till fem år av mellan nio och 15 barn. Rekommendationen byggs på en bedömning av aktuella studier och forskning inom området (Skolverket, 2016). Denna rekommendation, samt stadsbidrag till kommunerna för att minska barngruppernas storlek, har haft effekt på barnantalet i grupperna. Genomsnittet i landets förskolor ligger på 15,3 enligt mätningar från 2017, vilket är en minskning från året innan då siffran var 15,9. Trots detta är grupperna fortfarande för stora på många håll. (Skolverket, 2018).

SYFTE

Syftet med denna studie är att ta reda på och jämföra hur förskollärare inom Waldorfpedagogikens verksamhet respektive kommunal verksamhet uppfattar möjligheten att påverka sin arbetssituation samt utföra sitt pedagogiska uppdrag i relation till barngruppens storlek.

En jämförelse av de två förskoleformerna utförs med intentionen att få syn på olika upplevelser av och synsätt på barngruppens storlek och hur de påverkar den enskilde i sin yrkesutövning. Vilka skillnader och likheter som kan upptäckas hos de båda grupperna, och vad dessa bottnar i. Förhoppningen är att studien ska bidra till forskningen genom att belysa hur barngruppens storlek står i relation till pedagogernas känsla av tillfredsställelse i sin arbetssituation och med sitt uppdrag.

TIDIGARE FORSKNING

Arbetsbelastning

Här redogörs för arbetsbelastning genom stress och krav, som kan relateras till barngruppens storlek och dess påverkan på förskollärares arbetsinsats och känsla av kontroll över sin arbetssituation.

Stress

Flera studier inom området visar ett samband mellan upplevelse av stress hos förskollärare i sin yrkesutövning och stora barngrupper. Deltagarna i studien av Sheridan, Williams, & Pramling Samuelsson (2014, ss. 380–397), förknippar stora barngrupper med negativa känslor som brist på tid, svårigheter att engagera sig och en känsla av otillräcklighet. Clipa och Boghean (2017, s. 908), använder enkäter från 150 förskollärare i Rumänien för att undersöka vilka strategier pedagogerna använder för att hantera stress, men även vilka organisatoriska åtgärder respondenterna anser är nödvändiga för minskad stress. De visar med hjälp av tidigare internationell forskning att läraryrket är en av de mest stressutsatta professionerna i världen. Deras egen studie befäster att detta även gäller i hög grad för förskollärare. Svensk forskning visar tyvärr liknande tendenser, Sjödin och Neely (2017, s. 181), konstaterar att förskolläraryrket kommer på fjärde plats enligt svensk statistik i mätningar gällande risken att drabbas av utbrändhet, ångest och stress. Oförmåga att påverka sin arbetssituation är en orsak till psykisk stress, enligt studien. Mindre barngrupper skulle minska stressen och leda till bättre kvalitet i verksamheten, då den höga arbetsbelastningen påverkar omsorgen och det pedagogiska arbetet (Sjödin & Neely 2017, ss. 182–183). Resultatet i den rumänska studien (Clipa & Boghean 2017, ss. 914–915), visar att hälften av de tillfrågade har funderat på att byta yrke på grund av den höga arbetsbelastningen. Särskilt stressande upplevs hektiska stunder på dagen, som rutinsituationerna vid påklädning och måltider. Viktiga organisatoriska faktorer för att sänka stressnivån är bland annat minskad barngrupp och högre personaltäthet, uppger respondenterna.

Krav

Att utsättas för krav från olika håll, där flera stressfaktorer sammanfaller ökar arbetsbelastningen påtagligt och ger en sämre arbetsmiljö i stora barngrupper (Sjödin & Neely 2017, ss. 182–183). Baumgartner (2009, s. 245) kallar detta för överlappande stressfaktorer. Förskolläraren kan behöva bemöta separationsångest hos både föräldrar och barn vid lämning, och samtidigt ansvara för omsorgen om andra barn i gruppen. Övergångar mellan olika aktiviteter, som utevistelse och lunch inomhus är ytterligare ett exempel på överlappande stressfaktorer, då pedagogen behöver möta och tillgodose många olika behov i en stor barngrupp. Pedagogerna kan även uppleva en ökad arbetsbelastning till följd av olika krav som inte är situationsbundna, men ändå står i konflikt med varandra. Sjödin & Neely (2017, ss. 182–183) visar att tillkommande arbetsuppgifter utöver det pedagogiska arbetet i barngruppen ökar arbetsbelastningen, och det är inte ovanligt att pedagoger utför arbetsuppgifter som möten, fortbildning och administrativa uppgifter utanför ordinarie arbetstid. Samma slutsats drar Rosenqvist (2014 s. 99), som beskriver att en för stor barngrupp skapar en kontext av hög

arbetsbelastning och i förlängningen leder till sämre kvalitet i verksamheten, då antalet barn i gruppen påverkar om och i så fall när, pedagogerna hinner ta ut sin planering.

Uppdraget

Här redogörs för tidigare forskning om hur förskollärares uppdrag påverkas av barnantalet. Avsnittet behandlar både storlek och andra närliggande och tungt vägande faktorer som inte kan utelämnas i redogörelsen.

Barngruppens storlek

Flera studier inom området visar att stora barngrupper försvårar arbetet med att uppfylla målen i läroplanen och påverkar det pedagogiska förhållningssättet på ett negativt sätt. Förskollärarna som ingår i studien av Pramling Samuelsson et al (2016, ss. 452–453), uttrycker att barngruppens storlek påverkar deras förmåga att på ett pedagogiskt och professionellt sätt fullfölja sitt uppdrag. Förskollärarna är inte helt nöjda med sin insats enligt studien, och upplever sig inte kunna möta läroplanens krav att se och utmana varje barn i deras lärande. En grupp som består av många barn, leder till mindre möjligheter att ge alla barn tillräcklig mycket tid, menar Rosenqvist (2014, s. 99). Stora barngrupper medför att det innehållsmässiga pedagogiska arbetet riskerar att bli undermåligt då tiden inte räcker till fördjupning, utan enbart ytlig beröring av olika ämnen. De väljer också bort aktiviteter som experiment och målände som de anser kräver utrymme och avskildhet (Pramling Samuelsson et al (2016, ss. 452–453). Stora barngrupper bidrar till ett övergripande arbetssätt med en direkt närvaro, man tar vara på de lärsituationer som uppstår. Konflikter och situationer som måste lösas i stunden är prioriterade. De barn som ber om hjälp får ett större fokus, medan självständiga barn hamnar i bakgrunden (Sheridan, Williams & Pramling Samuelsson, 2014 ss. 380–397). Barn som inte tar egna initiativ till aktivitet, löper dock också en risk att drabbas i stora grupper menar Dunn (1993, s. 218), som skriver att visa barn har svårt att hitta sin roll, ägnar sig åt en planlös rörelse mellan kamratgrupperna, och tycks ha svårt att engagera sig i lekar.

Barngruppens konstellation

Barngruppens konstellation kan ha lika stor betydelse som antalet för pedagogernas upplevelse att kunna fullfölja sitt uppdrag visar flera studier. En barngrupp kan upplevas större om sammansättningen inte är optimal. I åldersblandade grupper känner förskollärarna oftare en otillräcklighet i sitt pedagogiska uppdrag, då arbete med små barn innebär att mycket tid går åt till tröst, omsorg och omvårdnad, och de större barnen riskerar att bli åsidosatta (Pramling 2018, ss. 12–13). Det ligger nära till hands att föreställa sig att en mindre barngrupp automatiskt underlättar pedagogernas möjligheter att tillgodose barnens behov. Men studier visar att brister i sammansättningen till och med kan framstå extra tydligt i en alltför liten grupp. Rosenqvist (2014, s. 109), menar att en grupp inte får bli för liten, då detta påverkar gruppdynamiken och det blir svårt för förskollärarna att hitta aktiviteter som passar alla och där barnen får relatera till andra barn i sin egen ålder. En liten grupp kan också leda till ökad konkurrens om kamrater och medföra att barnen positionerar sig tydligare mot varandra. Det är svårare att utföra aktiviteter inom till exempel gymnastik och rytmik som kräver fler barn att relatera till. En lyckad gruppkonstellation kan medföra fördelar i det pedagogiska arbetet, även om gruppen består av många barn. Att organisera rörelselekar är lättare med ett större antal äldre barn, skriver Sheridan, Williams, & Pramling Samuelsson (2014, ss. 380–397). Dunn (1993, ss. 218–221), visar i sin studie att större barngrupper innebär ett ökat samspel med kamrater och ett minskat samspel med pedagoger. Den högre frekvensen av interaktion mellan barnen är positiv för barns samarbetsförmåga och sociala utveckling. Forskning visar att personalen ser fördelar med möjlighet till uppdelning för att kunna arbeta enligt läroplanen. Delning av barngruppen tar fram de fördelar som en stor grupp faktiskt för med sig, som tematiskt arbete i grupper

utifrån ålder och intressen (Pramling et al. 2016, s. 455; Sheridan, Williams, & Pramling Samuelsson 2014, ss. 380–397).

Staff-child ratio

Personaltätheten är förstås en lika viktig faktor som storlek och konstellation, med en större personalgrupp har man bättre möjligheter att dela på barnen. Mätning av barnantal per vuxen, staff-child ratio, är en vedertagen metod i internationella studier där syftet är att mäta kvalitet i förskolan. Dessa studier utgår ofta från barnperspektivet, och vill undersöka hur personaltätheten påverkar utbildning och omsorg om barnen. Detta perspektiv är intressant i denna studie, då personalens upplevelse av aktiv närvaro med barnen är kopplat till känslan av att lyckas väl i sin yrkesroll. I Dunns (1993, ss. 193–223), kartläggning av tidigare forskning inom staff-child ratio och gruppstorlek framgår att fem av sex studier som undersöker sambandet mellan pedagogers bemötande och antal barn per vuxen, visar att personaltätheten är av stor vikt i interaktion mellan pedagoger och barn. Resultatet visar att högre personaltäthet resulterar i att förskollärarna är mer närvarande i aktiviteter med barnen och ägnar sig åt pedagogiska lärsituationer i högre utsträckning. Fler vuxna per barn leder också till färre tillsägelser och ett mjukare bemötande och mer positiv respons. Pedagogerna visar omtänksamhet och är mer engagerade i socialt samspel med barnen när personaltätheten är högre (Dunn 1993, ss. 218–221). Løkken et al. (2018, ss. 1–10), stödjer detta påstående i sin studie, genom att i resultatet redogöra för att det tydligaste sambandet mellan hög personaltäthet och kvalitet i förskolan, gäller interaktion och socialt samspel mellan barn och vuxna. Det är lättare för personalen att hålla koll på alla barn i gruppen, stötta lagom i lek och aktivitet och kunna ge tröst och omsorg, både individuellt och i hela gruppen när antal barn per vuxen är tre eller färre. Fler barn påverkar det pedagogiska bemötandet och interaktionen med varje barn. Då personalen behöver ha kontroll över ett större antal barn riskerar en del av närheten emellan barn och personal att gå förlorad, och personalen lyckas sämre med att följa upp barnen individuellt. Lägre personaltäthet genererar också ett förhållningssätt präglad av en övervakande och mindre tillåtande attityd (Dunn 1993, ss. 218–221).

TEORI

Studier av Samuelsson, Williams & Sheridan, utgör en bärande del i den tidigare forskning jag funnit på området. I föregående kapitel redogörs för deras slutsatser, och i flera studier använder de Bronfenbrenners ekologiska systemteori för att förklara hur olika påverkansfaktorer inverkar på förskolans verksamhet. Med hjälp av systemteorin beskriver Samuelsson, Williams & Sheridan (2015, ss. 1–11) bland annat hur faktorer bortom individens kontroll, som förskolans läroplan, påverkar pedagogernas förutsättningar i den egna barngruppen.

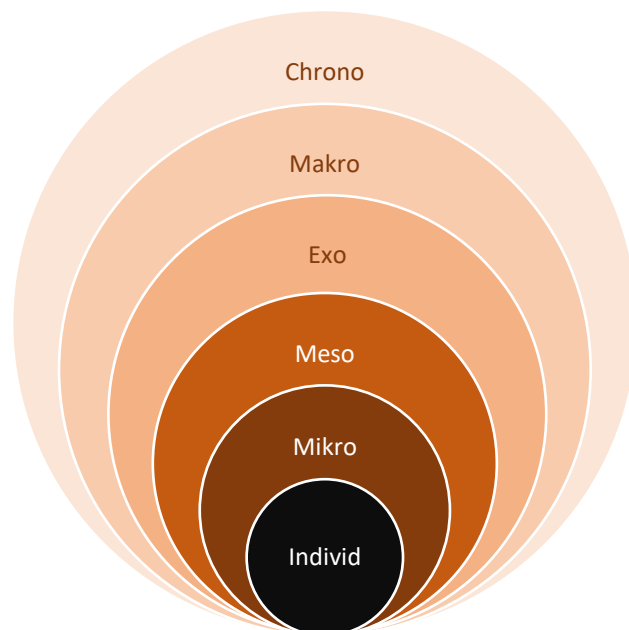
Bronfenbrenners modell passar även in i denna studie, då den används för att bearbeta och analysera det insamlade intervju materialet som beskriver den komplexitet det innebär att arbeta med barngrupper i olika storlekar. Villkoren för förskolläraernas arbetssituation styrs av många faktorer på de olika systemnivåerna i och utanför förskolans verksamhet, och bidrar till att beskriva deras arbetssituation i förhållande till barngruppens storlek. I resultatdelen tydliggör modellen de utsagor som framkommit i intervjuerna, medan detta avsnitt redogör för systemet på ett mer övergripande plan.

Det utvecklingsekologiska perspektivet

Systemteorin följer den fenomenologiska utgångspunkten, där individens upplevelse av sin situation betonas. När miljöer studeras med fenomenologisk ansats, vill man inte bara ta reda på objektiva aspekter i miljön, utan upptäcka hur dessa upplevs av individen som är en del av miljön. Inom utvecklingsekologin innebär ordet ekologi att individen tillsammans med sin omgivning bildar ett system där miljöer, människor och andra faktorer påverkar och påverkas av varandra, och att detta system utgör den verklighet i vilken individen ingår (Shelton 2018, ss. 6–8) De aspekter som påverkar individen mest och formar den, är också de aspekter som är viktigast för individen (Andersson 1986, s. 18). Det är inte endast den omedelbara närmiljön som påverkar individen. Närmiljön är snarare en del i ett större, sociologiskt perspektiv som omfattar hela samhället. Miljön runt individen bildar en hel serie sammanhängande strukturer, där den ena rymmer inuti den andra, som ryska dockor (Andersson 1986, s. 20).

Dessa strukturer är länkade i varandra, dynamiska och i ständig förändring, och utgör tillsammans den värld individen lever i. Dialektiken mellan systemen medför att skeenden på makronivå, som övergripande politiska avsikter med förskolan, inte kan skiljas från händelser i praktiken (Engdahl & Ärlemalm-Hagsér (red.) 2015 s. 228).

Figur 1 visar de olika systemen som omger individen och tillsammans bildar den väv av miljöer samt kulturella, ekonomiska och ideologiska förhållanden som påverkar individen (Andersson 1986, s. 20).

Figur 1

Mikrosystemet

I mikrosystemet återfinns relationer i individens närhet, roller och socialt samspel. Roller innebär beteenden kopplat till de sociala positioner individerna har i förhållande till varandra. Det minsta systemet kallas dyad, och består av två personer. För förskolläraren kan det till exempel vara den värdefulla relationen till ett barn. Speciellt de minsta barnen i förskolan är i behov av små grupper för att utvecklas i samspel och interaktion, och i grupper med få barn är förskollärarna bättre på att utveckla relationerna med barnen (Samuelsson, Williams & Sheridan 2015, ss. 1-4). I dyaden studeras vanligtvis hur den ena partens beteende och handlingar påverkar den andra parten (Bronfenbrenner, 1979. s. 57). Dyaderna påverkas av den så kallade andrageradseffekten, som innebär att dyader mellan de två parterna påverkas av de dyader som uppstår i förhållande till andra personer i deras närhet. (Andersson 1986, s. 24). Barngruppen får inte bli för stor, då alltför många relationer i en grupp blir svåra att upprätthålla och hantera. Mikrosystemen är alltså de olika sammanhang individen ingår i, som påverkar det dagliga livet. Dessa system påverkar primärt och direkt individens liv, och individen påverkar dem (Hayes et al. 2018, s. 22). För förskolläraren är barngruppen och de närmaste kollegorna ett mikrosystem. Fler exempel är andra avdelningar på förskolan, kollegiegruppen och barnens föräldrar. Även förskollärarens familj och vänkrets är exempel på sådana mikrosystem, då alla sammanhang individen deltar i har inflytande på den individuella utvecklingen.

Mesosystemet

Mesosystemet utgörs av förbindelser mellan två eller fler av de mikrosystem som individen aktivt deltar i, och deras samspel med varandra. (Andersson 1986, s. 87). För förskolläraren i sin yrkesroll kan detta innebära samverkan mellan föräldragruppen och personalgruppen, eller samarbete mellan olika avdelningar vilket underlättas i grupper om få barn. Bronfenbrenner har utvecklat en rad hypoteser om mesosystemet. Han påstår bland annat att utvecklingspotentialen i närmiljöerna som ingår i mesosystemet ökar om de roller individen har i de olika miljöerna överensstämmer med varandra. De aktiviteter, roller och dyader den aktiva individen engagerar sig i ska vara utvecklande, bygga på förtroende och en positiv inställning, samt innefatta samma mål för de miljöer som ingår och ge individen en avvägd, balanserad makt (Bronfenbrenner,

1979. s. 212). Känslan av att kunna påverka sin arbetssituation är alltså av stor vikt för förskolläraren, och denna hypotes innebär ökad trygghet och möjlighet att utvecklas i sin professionella identitet i de olika mikrosystem där hon deltar i sin yrkesroll.

Exosystemet

Exosystemet innefattar faktorer som individen inte står i kontakt med eller kan ha större inflytande över men ändå påverkas starkt av, som utbildningspolitik och läroplaner (Hayes et al. 2018, s. 14), massmedial påverkan och välfärdssystemet (Hwang & Nilsson, 2011, s. 72). Dessa kan ses som ramar och erbjuda ett visst handlingsutrymme på meso- och mikronivå, som är mer eller mindre begränsat av hur snäva ramarna är. De kan också ses som hinder, som behöver rivas för att åstadkomma förändringar (Andersson 1986, s. 20). Förskoleupproret, som bland annat protesterar mot barngruppernas storlek, är ett exempel på hur förskollärare vill riva dessa hinder, göra sina röster hörda i samhällsdebatten och rikta mediernas uppmärksamhet mot sin arbetssituation (Liljefors 2018). Faktorer på exonivå påverkar relationer och aktiviteter som pågår i den närmaste miljön på ett indirekt plan. Kommunens barnomsorgspolitik samt förskolans personaltäthet är exempel på faktorer som påverkar just förskolläraren i sin yrkesutövning och möjlighet att påverka sin situation i förhållande till barngruppens storlek. Resurser på kommunal nivå krävs för att möta stora barnkullar då de medför ett högre tryck på förskolan att ta in fler barn i redan stora grupper, eftersom kommunen har en skyldighet att erbjuda förskoleplatser.

Makrosystemet

De påverkansfaktorer som makrosystemet utgör är kulturella attityder och ideologier i samhället, exempelvis den sociokulturella föreställningen om barndomens och förskolans värde (Hayes et al. 2018, s. 14). Det kan beskrivas som de generella drag som finns i det samhälle som omger individen, som politik, levnadsstandard och olika kulturella faktorer. (Hwang & Nilsson, 2011, s. 72). Att svenska kvinnors förvärvsfrekvens är bland de högsta i världen är ett exempel på hur skeenden på makronivå påverkar förskollärares arbetssituation gällande barngruppernas storlek, då merparten av alla barn ingår i förskolans verksamhet. Barn till heltidsarbetande föräldrar börjar förskolan vid lägre ålder och med längre vistelsetider. Enligt skollagen har kommunen skyldighet att erbjuda barnomsorg åt alla barn bosatta i Sverige från ett års ålder.

Chronosystemet

De fyra föregående systemen utgör kärnan i modellen. Chronosystemet tillkom senare, och förklarar tidens påverkan på utveckling. Detta system speglar både förändringar och kontinuitet över tid, och kan inte skiljas från de övriga systemen. Chronosystemet omfattar både individens utveckling över tid, och samhällsliga förändringar över tid (Hayes et al. 2018, s. 17). Alltså kan påverkansfaktorer, som en ökning av barngruppernas storlek i förskolan över de senaste decennierna ingå både i exosystemet och i chronosystemet.

METOD

Studien genomförs med hjälp av kvalitativ metod med intervju som redskap. Syftet med denna studie är att ta reda på hur förskollärare inom waldorfpedagogikens verksamhet respektive kommunal verksamhet uppfattar möjligheten att påverka sin arbetssituation samt utföra sitt pedagogiska uppdrag i relation till barngruppens storlek. Intervju är en bra metod när man vill komma åt den personliga upplevelsen av ett fenomen, eftersom den ger respondenterna möjlighet att med egna ord berätta om sin uppfattning. Friheten att uttrycka sig är större än i ett frågeformulär, och erfarenheter och egna uppfattningar förmedlas bäst när respondenten kan vara med och bestämma vad som ska lyftas i intervjun (Christoffersen & Johannessen 2015, s. 84). Studien genomförs med delvis strukturerad intervju, vilket innebär att intervjuaren bestämmer kontexten, till skillnad från en öppen intervju där respondenten utformar innehållet med sina svar. Detta innebär ett fokus på fenomenet man önskar undersöka då kontexten avgränsas, men också att intervjuarens förförståelse styr vad som är viktig att undersöka (Lantz 2013, s. 45).

Urval

De respondenter som ingår i studien har valts dels genom tidigare kontakter, dels genom telefonkontakt med olika waldorfförskolor. Respondenter från kommunal förskola är alla verksamma i samma kommun i en mellanstor svensk stad. Respondenter från waldorfförskolorna är verksamma inom tre olika närliggande kommuner varav en storstad. Orsaken till att urvalet skiljer sig åt är att waldorfförskolorna är utspridda och vissa kommuner saknar waldorfförskolor. Studien undersöker vilka skilda uppfattningar det finns bland waldorfpedagoger och kommunalt anställda om hur barngruppens storlek inverkar på upplevelsen att kunna påverka sin arbetssituation och utföra sitt uppdrag. Därför har inga andra egenskaper hos respondenterna eftersöks än vilken verksamhetsform de arbetar i. Förskolorna som respondenterna arbetar på skiljer sig åt i utformning och barnantal. Respondenterna från kommunal förskola arbetar på avdelningar med många barn, men varken fler eller färre än genomsnittet i den aktuella kommunen. Respondenterna från waldorfförskolorna har ett lägre barnantal, vilket är en del av deras pedagogik. Valet att jämföra just dessa förskoleformer bottenar i en nyfikenhet kring waldorfpedagogiken och vilken syn på barngruppens storlek waldorfpedagogerna har. Kännedomen om waldorfförskolornas verksamhet var begränsad innan genomförandet av denna studie. I min förförståelse ingick dock uppfattningen att arbetssättet gällande konstellation och storlek på grupperna ser annorlunda ut jämfört med många kommunala förskolor. Respondenterna från båda verksamhetsformerna har ett varierat antal yrkesverksamma år bakom sig. Även om detta inte eftersöktes är det en aspekt som fördjupar och ger en starkare nyansering i resultatet, särskilt i relation till teoriansknytningen och påverkansfaktorer på makro och chrononivå.

Genomförande

Inledning, bakgrund och syfte bearbetades ett par gånger. Det lade grunden för vilka frågor som kändes relevanta att ha med i intervjuerna för att få svar på hur barngruppens storlek påverkar pedagogerna inom Waldorf och kommunal förskola i deras pedagogiska uppdrag och upplevelse av att kunna påverka sin arbetssituation. När syfte och undersökningsmetod valts, formulerades intervjufrågorna som utgörs av standardiserade frågor med möjlighet att utveckla svaren, se bilaga 1. Formuläret inleds med enklare faktafrågor som inbjuder till samtal, därefter

följer nyckelfrågorna som vill synliggöra personliga uppfattningar (Christoffersen & Johannessen 2015, s. 87). Underfrågor har formulerats som stöd om det skulle behövas för att utsagorna ska bli mer utförliga. Intervjufrågorna samt samtyckesblankett, även innehållande presentation av mig samt information om GDPR, diskuterades med handledare i god tid innan genomförandet av intervjuerna. Förskolorna kontaktades via telefon, där de informerades om att jag sökte förskollärare som ville intervjuas till min uppsats, samt syftet med undersökningen. De respondenter som tackat ja intervjuades på sina respektive arbetsplatser enligt överenskommen tid och dag.

Forskningsetiska ställningstaganden

Informationskravet

Respondenterna informerades muntligen per telefon om syftet med deras medverkan i studien. Innan genomförandet av intervjuerna fick de muntlig information om att de kan avbryta sin medverkan när som helst, samt att studien kommer publiceras i det vetenskapliga digitala arkivet DiVA. Respondenterna gavs tid att läsa frågorna på plats innan intervjuerna påbörjades, samt ombads ta del av och underteckna en samtyckesblankett, se bilaga 2. Den utgår från högskolans mall, med tillägg för en kort presentation av intervjuaren och beskrivning av undersökningsområdet. I samtyckesblanketten finns information om att respondenten deltar frivilligt och kan avbryta sin medverkan när som helst. Detta lästes av respondenterna och undertecknades innan intervjuerna genomfördes, i enlighet med informationskravet (Löfdahl, Hjalmarsson & Franzén 2014, s. 36).

Samtyckeskravet

Forskaren måste försäkra sig om att de som deltar har gett samtycke till sin medverkan. I samtyckesblanketten står att medverkan är frivillig, de har också tackat ja till att delta över telefon samt gett förslag på tid och plats för genomförandet. Respondenterna fick även muntlig information om att ett avbrytande inte medför några negativa följder eller påtryckningar i enlighet med samtyckeskravet (Löfdahl, Hjalmarsson & Franzén 2014, s. 36). Alla respondenter har gett sitt medgivande muntligt och skriftligt via samtyckesblanketten. Innan ljudupptagning startades tillfrågades respondenterna återigen om de var redo att delta med sin medverkan. Den skriftliga samtyckesblankettens undertecknande förvaras på Högskolan i Borås.

Konfidentialitetskravet

I en undersökning av den här typen där respondenterna ombeds redogöra för sina egna uppfattningar är konfidentialiteten inte lika garanterad som i en större studie med många deltagare. Det är viktigt att se till att det inte går att identifiera någon som medverkat i studien (Löfdahl, Hjalmarsson & Franzén 2014, ss. 32–36). Redogörelsen innehåller så lite personlig information som möjligt, namn, ålder och bostadsort har inte efterfrågats då sådana uppgifter inte har någon funktion i studiens syfte. Respondenterna har också informerats om att namnen i studien kommer vara fingerade och att de endast kommer figurera i undersökningen genom korta citat, i övrigt är det den samlade bilden studien redogör för. Efter genomförda intervjuer flyttades det inspelade materialet till högskolans låsta databas, och transkriberades därifrån utan några personuppgifter i innehållet.

Nyttjandekravet

Nyttjandekravet innebär att studien inte får användas i kommersiella syften, eller i ovetenskapliga sammanhang. Denna information ingår också i samtyckesblanketten (Löfdahl, Hjalmarsson & Franzén 2014, ss. 32–36).

Trovärdighet

Validitet

Begreppet validitet syftar till att mäta om studien ger svar på det som varit avsikten med undersökningen och gett den kunskap som eftersökts (Karlsson 2007, s. 249). I denna studie har syftet utgjort en röd tråd, och styrt undersökningen genom de olika delarna, genom metodval, tillvägagångssätt och analys. Kommunikerbarheten är en viktig del av validitetsbegreppet, och innebär att de som läser studien ska kunna förstå och diskutera den (Kihlström, 2007, s. 164). I detta kapitel redogörs för de olika faserna i insamling och behandling av empiri, och hur transkribering och analys gått till. Beskrivande rubriker, läshänvisningar och kopplingar till övriga avsnitt har gjorts genomgående i studien för ökad läsvänlighet.

Validitet och reliabilitet i behandling av empirin

Transkriptionen av intervjuerna validerades genom flera lyssningar som pausades för nedtecknande. Reliabilitet, eller tillförlitlighet, innebär att samma studie ska kunna genomföras av en annan person, med samma resultat. Detta kräver konsistent mätning där tillfälligheter inte påverkar resultatet (Brinkjaer & Høyen 2013, ss. 105–106). Samma noggrannhet hölls genom hela transkriberingen, vilket ger en mer konsekvent analys (Fejes & Thornberg 2015, s. 203). Ord, harklingar och tystnader har tecknats ned med hjälp av flera genomlyssningar, även när respondenten och intervjuaren säger något samtidigt, vilket ökar reliabiliteten. Respondenterna i studien ger olika utförliga svar. Trots att följdfrågor som; ”kan du utveckla” ställdes, finns det luckor där svaret inte kan betraktas som fullständigt, eller tillräckligt nyanserat. Dessa luckor uppstår alltid, och måste tas ställning till. Det är viktigt att inte dra slutsatser som inte datamaterialet ger belägg för, utan hellre avgränsa den fortsatta analysen (Lantz 2013, s. 145).

Validitet i resultatet

Citaten som tagits med i resultatet ökar validiteten, och representerar hela respondentgruppen (Kihlström 2007 s.165) Empirin täcks väl av kategorierna i respondentgruppen från kommunal verksamhet, vilket indikerar trovärdighet, och relativt väl i respondentgruppen waldorfpedagoger (Fejes & Thornberg 2015 s. 65). Delar av empirin som utifrån egen bedömning inte kan kopplas till syftet, har inte tagits med i resultatdelen.

Generalisering

Generaliserbarhet är också ett viktigt begrepp. Respondenterna består av tre personer från varje verksamhetsform, vilket är ett litet underlag. Studien med tillhörande data är av begränsad omfattning. För yrkesgruppen är generaliserbarheten i denna studie låg, men begreppet kan också ses i relation till den kultur som studien utförts i. Variationen som framträder kan då generaliseras till liknande kulturer (Kihlström 2007, s. 165). En studie med hög generaliserbarhet kännetecknas av möjligheter till igenkänning hos andra individer i samma grupp.

Analys

Datamaterialet samlades in med hjälp av ljudupptagning från intervjuer med sex förskollärare. Antalet respondenter har begränsats med hänsyn till studiens storlek och art, och den tid som fanns avsatt för genomförandet. En liten grupp respondenter möjliggör en hanterbar mängd transkriberat material. Den insamlade empirin har analyserats med inriktning mot att finna mönster i respondenternas utsagor, teman begrepp och kategorier (Fejes & Thornberg 2015, s. 28). Kategorisering av hela datamaterialet genomfördes, för att kunna reducera den stora mängden text till färre kategorier baserade på likheter och skillnader i respondenternas svar. Som redskap för översikt och tydlighet användes färgsättning av texten. Det transkriberade materialet markerades med två olika färgkategorier för att markera de två respondentgrupperna, och en egen nyans för varje respondent. Överstrykningsfärg användes för att hitta gemensamma utsagor och skilda uppfattningar i hela materialet, som sedan kunde sammanställas i kategorier. Parallellt användes också metoden koncentreringsmetoden. Materialet koncentrerades genom omformuleringar och sammanfattning av varje respondents utsagor, för att hitta poänger och kärnfulla budskap. (Fejes & Thornberg 2015, s. 37). Detta gav en lättöverskådlig bild av respondentens upplevelse av sin arbetssituation. Växling mellan olika tillvägagångssätt, i den aktuella studien kategorisering och koncentreringsmetoden, kallas Ad hoc och utgör en analysmetod i sig (Fejes & Thornberg 2015, s. 37). Den andra delen i analysen utgår från Bronfenbrenners ekologiska systemteori, som beskrivs mer ingående under rubriken Teori. I analysdelen ligger fokus på de nivåer som respondenterna berör i sina svar, som framkommit genom kategorisering och koncentreringsmetoden, och modellen har anpassats till studiens syfte.

RESULTAT

Studiens respondenter presenteras, därefter redovisas studiens resultat i två delar. Den första delen redovisar de utsagor som framkommit i intervjuerna, den andra delen belyser dem med hjälp av Bronfenbrenners modell.

Presentation av respondenterna

I studien ingår sex respondenter. Tre från waldorfförskola och tre från kommunal verksamhet. Beroende på verksamhetsform beskriver de sin yrkesutövning på olika sätt. Respondenternas namn har fingerats.

Waldorfpedagoger som deltagit i studien

Wanja

Waldorfpedagog. Arbetar i en barngrupp om nio barn i åldern 3–6, tillsammans med en till personal. Förskolan har 28 barn i fyra grupper.

Wera

Förskollärare utan specialisering mot waldorfpedagogik. Arbetar i en barngrupp om tolv barn i åldern 3–6 tillsammans med två kollegor. Förskolan har 17 barn i en småbarnsgrupp och en syskongrupp.

Wilma

Waldorfpedagog. Arbetar i barngrupp om elva barn i åldern 3–6 tillsammans med två kollegor. Förskolan har ytterligare en avdelning om sex barn i åldern 1–3 med en återkommande pedagog.

Utbildningen till waldorfförskollärare är fem år lång och genomförs på 60 procent av heltid. Waldorfbildningen utfärdar lärarlegitimation för waldorflärare (Waldorflärläroshögskolan 2018).

Kommunalt anställda förskollärare som deltagit i studien

Frida

Förskollärare. Arbetar i en barngrupp med 23 barn i åldern 1-6 tillsammans med tre kollegor. Tolv barn är under två år. Förskolan har två avdelningar.

Fredrika

Förskollärare. Arbetar i en barngrupp med 17 barn i ålder 1-3 år tillsammans med två kollegor. Förskolan har två avdelningar för yngre barn och två för äldre.

Fiona

Förskollärare. Arbetar på en avdelning med 21 barn tillsammans med två kollegor. Tio barn i åldern 0-2 år, övriga 3-6 år. Förskolan har två avdelningar.

De kommunanställda pedagoger som deltagit i studien har läst till förskollärare på universitet eller högskola. Utbildningen är 3,5 år på heltid och ger behörighet som förskollärare med lärarlegitimation (Universitets- och högskolerådet 2018).

För att underlätta för läsaren kommer respondenterna från kommunal förskola kallas förskollärare i texten, och respondenterna från waldorfförskolorna kommer kallas waldorfpedagoger. Detta är endast för läsvänligheten, och har inget samband med utbildning och behörighet. När alla omnämns kallas de respondenter.

Som framgår i presentationen har förskollärarna med sina 20 barn i genomsnitt dubbelt så stora barngrupper som waldorfpedagogerna, vars grupper består av i genomsnitt tio barn.

Del 1

Del 1 utgörs av fyra kategorier: Pedagogiskt bemötande, Rutiner och struktur, Komplexiteten i uppdraget samt Den ideala barngruppsstorleken. Under varje kategori redogörs för de två respondentgruppernas uppfattning under varsin rubrik, samt sammanfattas under rubriken Jämförande analys där skillnader och likheter i intervju svaren från de två grupperna lyfts fram. Här tydliggörs betydelsebärande utsagor kopplade till studiens syfte som dels är gemensamma för alla respondenter, dels de två grupperna var för sig. De viktigaste resultaten sammanställs sist i del 1 under rubriken Sammanfattning.

Pedagogiskt bemötande och relationsskapande i förhållande till barngruppens storlek

Förskollärare

Flera förskollärare uttrycker att det egna bemötandet och pedagogiska arbetssättet påverkas till det sämre av ett stort barnantal. Förskollärarna uttrycker att de är medvetna om hur de skulle vilja arbeta och bemöta barn, men att stressen och de olika moment som ska hanteras och hinnas med gör det svårt i vissa situationer. Detta hindrar dem från att utföra sitt pedagogiska uppdrag på det sätt den hade önskat, och anser är rätt.

Det är ju hemskt att säga men det blir ju så ibland att, ja men, kläder på ut, nästa...och man hinner liksom inte ha den här pedagogiska påklädningen. Så det är ju lite synd. Och även vid matsituationer att man måste hjälpa alla barnen. Man hinner inte ha det hära... samtalen liksom vid matbordet utan det är bara hjälp hela tiden liksom. *Fredrika*

Stora barngrupper leder till fler tillsägelser och ett negativt bemötande. Antalet konflikter mellan barnen ökar i stora grupper, uppger flera förskollärare. De kan både se hur antalet barn påverkar deras respons till barnen på ett negativt sätt, men även att barnen mår dåligt i stora grupper.

Alltså, dom barn som sticker ut och inte klarar av till exempel stora barngrupper dom blir ju ännu mer krävande när det är för stora barngrupper. *Frida*

Förskollärarna känner sig nöjda med sitt uppdrag när de hinner interagera med barnen, har tid att ägna sig åt få barn i taget kring ett samtal, ett läroobjekt eller en aktivitet. Det sker oftare när barngruppen inte är fulltalig. De känner oro över att inte hinna med alla.

Ja se dom försöker man väl hinna med men, frågan är om man hinner engagera sig i dem /.../ så det är nog väldigt lätt att kanske vissa barn bara halkar igenom...utan att man kanske har fått det man behöver på en dag... så det är ju rätt sorgligt...faktiskt. *Fiona*

Waldorfpedagoger

Waldorfpedagogerna motiverar ett lågt barnantal i grupperna med att det känns som att det är vad barnen klarar relationsmässigt, samt att fler barn skulle medföra att de inte hinna ägna sig åt varje barn och arbeta pedagogiskt på det sätt de önskar.

Vi har ju lagt oss på 9... 9 till 10 barn, i storbarnsgrupp och det tycker vi är max. För att vi ska kunna se alla barnen och för att alla barnen ska känna sig trygga. *Wanja*

Goda relationer med kollegor är också en faktor som påverkar trivsel och skapar trygghet i samvaron med barnen

Eh att man har tydliga ramar där också och att man vet hur de andra tänker... att är hon i det rummet där då vet man att hon har koll på de barnen och att man... man känner sig trygg med varandra. *Wera*

Ingen av waldorfpedagogerna nämner att storleken på barngruppen medför stress i deras yrkesutövning. De nämner inte att deras pedagogiska bemötande förändras i relation till antal barn i gruppen. Eftersom waldorfpedagogerna värdesätter lek och relationsskapande, är det viktigt att grupperna inte blir för små. Av intervju svaren förstår man att det kan hända då barn är sjuka eller lediga.

Ja eller hur jag nu ska förklara det, men att det ja, jag vet inte hur jag ska säga men att barnen kanske inte har samma möjligheter och hitta liksom... olika konstellationer utan man blir väldigt låst till dom barnen, eh... få barnen som är i en liten barngrupp. *Wera*

Dynamiken i barngruppen är viktig, och värdesätts. Barnen kommer till förskolan för att leka och utvecklas i samvaro med andra barn och vuxna. Därför anpassar waldorfpedagogerna verksamheten efter barnantal i gruppen

Sen så kan man ju tänka såhär i stor barngrupp så behöver man ju en dynamik att kunna leka...att leken ska kunna vara den bärande rollen i själva dagen. Så då kan det ibland vara /.../ om man känner att det är lågt barnantal då slår vi ihop dom grupperna så att det ska bli en okej grupp/.../ för barn är ju här för å leka det är ju deras mål känns det som. *Wanja*

Jämförande analys

Gemensamma utsagor

Gemensamt för alla respondenter som ingår i studien är att de värderar samtalen med barnen högt, de stunder de interagerar med ett eller några barn. De uttrycker att en bra dag är när man har hunnit se barnen och ägna sig åt dem, får lära känna dem, sitta och spela ett spel eller samtala kring ett läroobjekt. De nämner liknande problem när de talar om interaktion i förhållande till stora och små barngrupper, som att barnens beteende kan förändras negativt i stora grupper, men att det är viktigt med kamrater. Samtidigt medför alltför små grupper att det inte finns lika många kompisar att leka med.

Tydliga Skillnader

Ambitionerna och synen på vad man vill uppnå har flera likheter hos respondenterna i de två grupperna när det gäller bemötande och relationsskapande i förhållande till barngruppens storlek. Förutsättningarna ter sig dock ganska olika. Gemensamt för förskollärarna är en känsla av otillräcklighet

Alltså inte... det är många dagar jag går hem och bara, alltså nej... det har jag verkligen inte gjort. Sett alla barn. *Frida*

Waldorfpedagogerna delar inte denna känsla av otillräcklighet. Relationsskapande och pedagogisk fostran är högt värderat, och är ett av skälen att hålla grupperna små. De tycks ha råd att ha en djupare relation till varje barn som bygger på tillit och ömsesidighet mellan barn och vuxen.

För vi litar på att barnen klarar mer kanske än... om en förälder kommer in här så säger dom å vilket högt... åh vågar ni låta dom sitta där upp, eller klättra så högt i trädet /.../ men vi litar ju på barnen för vi har den här överenskommelsen med dom. men har man för många barn, då kanske man inte

vågar ha förtroende för barnen /.../ utan då måste man hela tiden börja passa barnen. *Wanja*

Rutiner och struktur

Förskollärare

Intervjuerna visar att problemen med stora barngrupper delvis kan förebyggas med bra arbetsmetoder. Med god planering, rutiner och uppdelning av barngruppen har förskollärarna möjligheter att påverka sin arbetssituation. Men trots ett medvetet arbete och valfrihet i utformningen av dagen uppger förskollärarna att strukturen är sårbar. Orsakerna är dels att barngruppen upplevs för stor de dagar alla är på plats, men också att det blir väldigt kännbart när kollegorna är borta. När ordinarie personal saknas hinner man inte samma saker. Man mister sin planering och rast, måste lägga om sin arbetstid, men även ta bort aktiviteter man tänkt sig. Råkar flera ogynnsamma omständigheter sammanfalla en dag kan verksamheten falla trots rutiner och ett medvetet praktiskt upplägg.

Det är mycket det som gör att vi överlever i våra stora grupper, vi har en bra grundstruktur här. och sen vissa dagar så spelar det ingen roll hur bra struktur man har, så att.. för då brukar vi skratta åt det i stället och säga att vi gör ju i alla fall vad vi kan. *Fiona*

Struktur och rutiner påverkas också när guppen är mindre än vanligt enligt förskollärarna. På lov och när många barn saknas är det lätt att skjuta upp aktiviteter man tänkt sig.

Ja om det är riktig få barn, som det är ibland, typ innan jul eller såhär, då kan det ju nästan bli såhär att man slappar ihop totalt. Fast det kan ju vara lite mysigt också och oftast vet man ju anledningen, att man liksom, nej men nu behöver i inte göra det så, ehh uppstyrt och så. *Frida*

Waldorfpedagoger

Vikten av rutiner är tydlig även i intervjuerna med waldorfpedagogerna. Det blir ett sätt att förebygga stress att planera noga och ligga steget före, rutinerna utgör en trygghet för pedagogerna. När personal är borta och kända vikarier inte finns att tillgå kan det bli kännbart att verksamhetstid och planerad aktivitet påverkas, uppger waldorfpedagogerna. Däremot ser de inte att en full barngrupp orsakar stress.

Vi har ju ganska strukturerat hur en dag ser ut /.../ Vi delar ju oftast upp dom i olika rum... så jag kan känna att, de är vi tydliga med det allihop och följer det så tycker jag at det fungerar oftast väldigt väl, så... *Wera*

Jämförande analys

Gemensamma utsagor

Rutinerna är viktiga, och påverkas starkt då ordinarie personal är borta. Båda respondentgrupperna betonar vikten av kända vikarier för en strukturerad verksamhet. Respondenter ur båda grupperna uppger att de ibland väljer att arbeta med lågt personalantal hellre än att anlita vikarier som inte känner barnen eller är insatta i rutinerna, eftersom det påverkar känslan av kontroll negativt i det pedagogiska arbetet. Alltså är fler vuxna inte alltid lika med mindre stress enligt respondenterna, utan bibehållen struktur är lika viktigt.

Tydliga skillnader

Förskollärarna ser rutiner som en förutsättning att klara av många barn. De pratar också om en stress i rutinsituationer vid till exempel blöjbyte, påklädning och matsituationer där de använder uttryck som ”robot” och ”löpande band”. Rutinerna är viktigare i en full barngrupp, samtidigt som dagen blir stressig med många barn trots rutinerna. De beskriver en logistisk hantering som inte tycks prägla den dagliga verksamheten på samma sätt för Waldorfpedagogerna. En dag när alla är på plats fungerar lika bra som när det är färre barn. För dem handlar rutinerna mycket om att ge barnen trygghet och att de ska vara bekanta med dagens upplägg. De pratar om en rytm i verksamheten, snarare än den växling mellan lugna och stressiga stunder som förskollärarna redogör för.

Komplexiteten i uppdraget

Förskollärare

De förskollärare som deltagit i studien redogör för att krav av skilda karaktärer från olika håll inom och utanför verksamheten kan medföra stress och påverka arbetsituationen negativt. Dessa krav kolliderar inte sällan med kravet att vara närvarande i barngruppen.

Vad jag har för åtaganden eller uppgifter påverkar också.. hm för man har man mycket och göra liksom då kanske man är stressad av det och då kanske man inte, då kanske man är stressad när man är med barnen även om det inte är dom uppgifterna man har. Alltså andra uppgifter å göra så kanske det påverkar mig när jag är med barnen *Fredrika*

Lojalitet mot kollegor blir en faktor som orsakar stress hos förskollärarna när många barn är på plats och personaltätheten är på gränsen. Att ta tid från barngruppen för att sätta sig och dokumentera tar emot, då man sällan har gott om tid på sig att jobba i programmen innan rutinsysslor och verksamhetens krav kommer i vägen. De luckor som finns under dagen mellan olika rutinsituationer är ofta det som blir över till administrativa uppgifter, och inte sällan hoppar förskollärarna över sin planering då olika omständigheter gör att närvaro i barngruppen måste gå före.

Alla grejer uppifrån som kommer... om dokument som ska fyllas i och göras och sånt där. som man kanske måste gå ifrån barngruppen och det är möten och det är grejer. vilket gör att man blir kort om personal här. *Fiona*

Kravet på dokumentation, systematiskt kvalitetsarbete och andra administrativa uppgifter upplevs betungande när stora barngrupper kräver tillgänglig personal, liksom uppgifter som egentligen inte har med uppdraget att göra, som sysslor inom disk och städ.

Waldorfpedagoger

Politiska krav, som läroplanens krav på användandet av digitala verktyg, och dokumentation påverkar arbetsituationen för waldorfpedagogerna i studien, men de drar inga paralleller mellan de olika krav som uppdraget innefattar och förmågan att hinna med alla barn. Däremot påverkas verksamhetens ekonomi av antalet barn på förskolan. En utmaning är att hålla barngrupperna små och få pengarna att räcka, samtidigt som man behöver få in nya barn i grupperna för att kommunen ska betala.

Men rent ekonomiskt så kan jag ju inte påverka så mycket, det är ju kommunens bidrag som vi måste liksom, rätta oss efter. Och vi får ju bara så mycket pengar som vi får och vi måste ha det

här antalet barn för att gå runt. Annars hade vi ju gärna haft färre. *Wilma*

Jämförande analys

Gemensamma utsagor

Administrativa krav och krav att följa läroplanen och dokumentera ses som ett stressmoment av respondenterna i studien.

Tydliga skillnader

De waldorfpedagoger som ingår i studien delar inte förskollärarnas upplevelse av krav på rutinsysslor, ett skäl kan vara att vissa hemsysslor är integrerat i pedagogiken, som matlagning och bakning tillsammans med barnen. Waldorfpedagogerna känner en stress i att göra rätt gällande dokumentation och läroplanens krav, men de uppger inte att dessa uppgifter tar tid från barngruppen.

Den ideala barngruppsstorleken

Förskollärare

Vad som utgör en ideal barngrupp storleksmässigt är svårt att svara på enligt förskollärarna. De menar att arbetssätt och rutiner påverkar hur stor barngruppen känns, om man har möjlighet att dela gruppen, och att få barn kan kännas mycket under vissa omständigheter. Gruppens konstellation har stor betydelse menar en förskollärare, och de har svårt att definiera ett antal:

Men jag tänker att det kan ju vara en liten grupp men alla barn kan ju vara krävande eller vad man ska säga /.../ en liten mängd barn kännas mycket. Men om det är /.../ barn som fungerar bra i en grupp /.../ så kan ju många barn inte kännas så mycket. Ja, så att det är svårt /.../ och definiera liksom. *Fredrika*

Även om gruppkonstellation, arbetssätt och personaltäthet påverkar arbetssituationen som helhet, finns det utsagor hos de intervjuade som tyder på att antalet barn att förhålla sig till är så stort att det påverkar känslan av kontroll i arbetet på ett negativt sätt.

Ja det är ju vissa perioder på dan. Det är ju dom här slussningarna då om man säger. När dom ska på pottan och gå ut på förmiddagen, det är ju fullt i hallen med småbarn. Och då är det ju ändå massa stora som ska tas om hand som kanske får klara sig själva en stund om man sitter och klär på och kollar samtidigt så att dom inte slå ihjäl varann där inne. *Fiona*

Förskollärarnas svar visar, även om de inte kan säga hur många barn som utgör en stor grupp, att deras arbetssituation präglas av stress i att hantera många barn. De uppger att de ofta inte har hunnit med att se alla barn under dagen. De dagar barngruppen inte är fulltalig uppger pedagogerna att de i högre grad hinner med sina uppgifter, har kontroll och kan arbeta i enlighet med synen på sin yrkesroll.

Det är ju synd att barnen ska behöva vara sjuka för att det ska vara lugna dagar., men det är väl så att grupperna är lite för stora helt enkelt så men alltså, en bra dag, man känner /.../ man har hunnit å möta dem...man kanske har hunnit sitta och spela ett spel eller sitta och pyssla... alltså det gör så mycket. Att man bara kände att man har kunnat sitta med dem lite. *Fiona*

Waldorfpedagoger

Waldorfpedagogerna sätter stort värde på leken och tycker att det är viktigt att gruppen inte är för liten. Barngruppens storlek är nog avvägd och utgör en grund för den pedagogiska verksamheten. Alla waldorfpedagoger kan redogöra för en lagom stor barngrupp i siffror, och det är också den storleken på barngrupp de arbetar i.

Sammanlagt 17 är det, två grupper är dom uppdelade i, sex stycken i den ena och elva i den andra /.../ det blir lättare att jobba med barnen när dom är färre än 12 har vi märkt. *Wilma*

De motiverar varför barngruppen ska bestå av ett visst antal barn, relaterat till barnens ålder. Gemensamt för de Waldorfförskolor som ingår i studien är att barnen under tre år vistas i grupper om cirka fem barn, och endast en pedagog som är i gruppen varje dag. Efter tre års ålder när de har mer utbyte av kamrater flyttas de till den större syskongruppen.

Dom klarar inte den här anknytningarna med så många fler än fyra fem per dag känns det som /.../dom små är ju i sin lilla grupp till dom är nästan tre år /.../ men det känner vi också av lite innan vi flyttar dom upp i storbarn... om dom kommer märka med det, annars får dom ju stanna lite till.
Wanja

Jämförande analys

Gemensamma utsagor

Det råder en enighet hos respondenterna, att uppfattningen om att för få barn inte är bra. Det påverkar gruppdynamiken och ger färre möjligheter att variera lekkompisar. De uppger också att en liten grupp barn medför fördelar som att man hinner få tid för dem på tu man hand, och kan samtala mer på djupet. I stora grupper kan barnen variera kamrater och hitta nya konstellationer, medan vuxentiden för varje barn minskar.

Tydliga skillnader

Möjligheten att få påverka gruppstorlek, kräver naturligtvis ett övervägande av vad som är en lagom stor barngrupp. Waldorfpedagogerna i studien kan väga samman barnens behov av kamratrelationer och trygghet i anknytningen, med personalens önskemål utifrån vad som känns hanterbart för en god arbetsmiljö där man har kontroll och kan utföra sitt uppdrag. Den möjligheten saknar de kommunanställda förskollärare som deltagit i studien. Denna skillnad tydliggörs då förskollärarna inte uppger en lagom siffra, utan anpassar verksamheten till barnantalet. Waldorfpedagogernas sätt att säga ett exakt antal visar att det är en fråga de ges möjlighet att ta ställning till. Ytterligare en skillnad är att waldorfpedagogerna uppger orsaker till stress som ligger utanför verksamheten med barnen, som dokumentation och läroplanskrav, men känner sig inte stressade i barngruppen. Förskollärarna kopplar stress på arbetsplatsen till antalet barn genom att redogöra för stressiga situationer i barngruppen, och ge exempel på mycket stark press och liten möjlighet att påverka sin arbetssituation i förhållande till barngruppens storlek.

När jag märker att det är mycket. så ger jag upp med en gång innan jag ens har försökt /.../ att det är, liksom, känns stressande. Jag blir stressad så fort jag kommer till jobbet /.../ om man har kommit lite, har börjat senare en dag och kommer in och så ser man bara att det är typ full barngrupp. Då blir jag ju såhär /.../ känns liksom jobbigt typ. *Frida*

Sammanfattning Del 1

Respondenterna i de båda grupperna är överens om att det finns för- och nackdelar med både stora och små grupper. I en liten grupp kan barnen inte växla mellan kamrater, medan en större grupp ger mer dynamik. Waldorfpedagogerna betonar barnens behov i gruppen, små barn har mer behov av omsorg än kamrater och ska vara i en liten grupp. Det svåra i en större grupp är att hinna se barnen och ge dem tid, uppger respondenterna. Båda grupperna lägger stor vikt vid att hinna se alla barn, men förskollärarna upplever inte att de gör det i sin nuvarande barngrupp, till skillnad från waldorfpedagogerna. Respondenternas utsagor om stress i arbetet skiljer sig åt, då förskollärarna upplever både hektiska och lugna stunder på dagen, och en stress i att lämna barngrupp och kollegor och utföra sysslor utöver det pedagogiska uppdraget. Waldorfpedagogerna upplever också ett krav i att till exempel dokumentera, men delar inte känslan av att inte hinna med på grund av arbetet i barngruppen.

Del 2

Analys enligt Bronfenbrenners modell

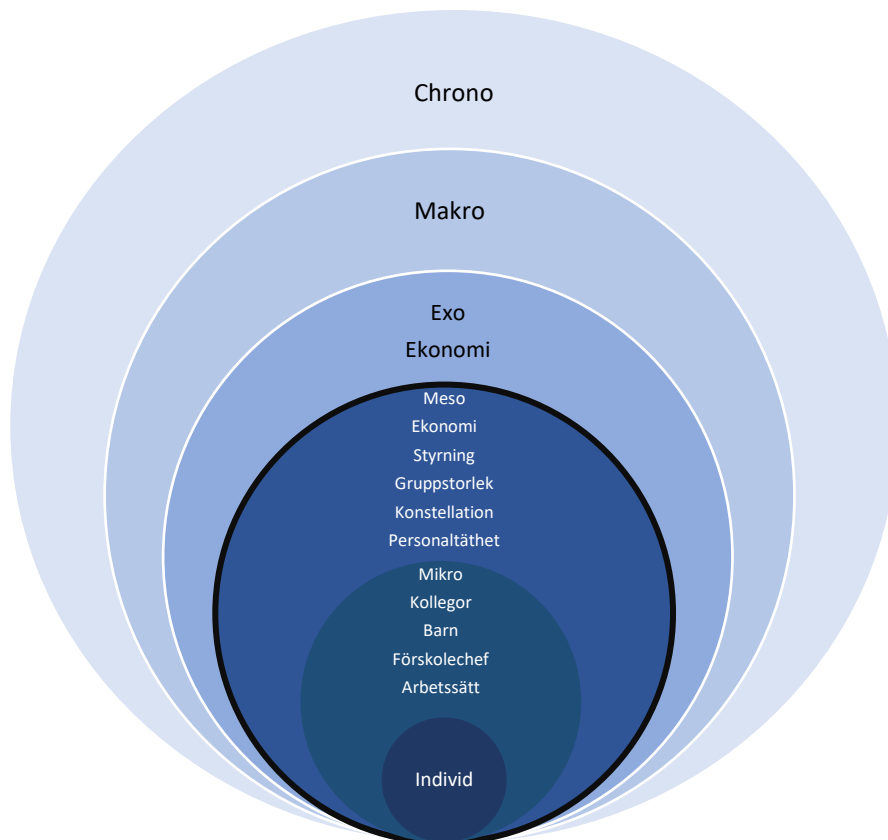
I teoridelen i denna studie redogörs för de olika nivåer som ingår i Bronfenbrenners system och även hur yrkesverksamma pedagoger och förskollärare påverkar och påverkas av den ekologiska modellen i sin helhet. I denna del används modellen för att illustrera i vilken utsträckning respondenterna i studien ges möjlighet att påverka sin arbetssituation i relation till barngruppens storlek. Fokus ligger på det specifika syftet, hur kan respondenternas möjlighet att påverka sin arbetssituation samt utföra sitt pedagogiska uppdrag i relation till barngruppens storlek förklaras utifrån modellen? Därför utelämnas faktorer som mest troligt påverkar upplevelsen av stress, som respondenternas hem och familjeförhållanden, men som den här studien inte har undersökt. För att tydliggöra skillnaden mellan de två respondentgrupperna jämförs de i varsin modell.

Waldorfpedagoger

Som framgått i Resultat del 1 har waldorfpedagogerna som ingår i studien möjlighet att vara med och styra verksamheten, fördela ekonomiska resurser och kontrollera barngruppens sammansättning och storlek. Detta ger dem inflytande och kontroll.

- Hur upplever du dina möjligheter att påverka din arbetssituation?
- Vi driver ju det i privat regi, i stiftelseform så vi är ju, vi sitter ju i styrelsen och alltså vi har ju alla möjligheter att påverka. *Wanja*

Citatet ovan understryker hur waldorfpedagogerna uppfattar möjligheten att påverka sin arbetssituation. Det visar också ett mönster i intervjuerna, nämligen att waldorfpedagogerna gärna svarar i vi-form även när den egna åsikten efterfrågas. Detta blir intressant, då studiens fokus är enskilda pedagogers uppfattningar. Deras utsagor indikerar att en samsyn i verksamheten värderas högt, vilket torde påverka den enskildes uppfattning. Detta markeras med svaga kontraster mellan de inre systemen i figur 2a. De system som ligger närmast individen markeras med mörka färger i figuren och indikerar stort inflytande över sin arbetssituation i relation till barngruppens storlek.

Figur 2.a

Waldorfpedagogerna ger exempel på hur de kan anpassa sin verksamhet och erbjuda syskonförtur, eller om det finns särskilda behov i barngruppen antingen minska gruppen eller öka personaltätheten. Kontroll över förskolans ekonomiska fördelning ger möjlighet att prioritera till exempel små grupper framför materialkostnader, men den ekonomiska potten fördelas på kommunnivå, vilket innebär att förskolan måste välja vad som ska prioriteras. En waldorfpedagog berättar att förskolan egentligen vill ha färre barn, men att pengarna inte räcker till både mindre grupper än de har idag och lön till personalen.

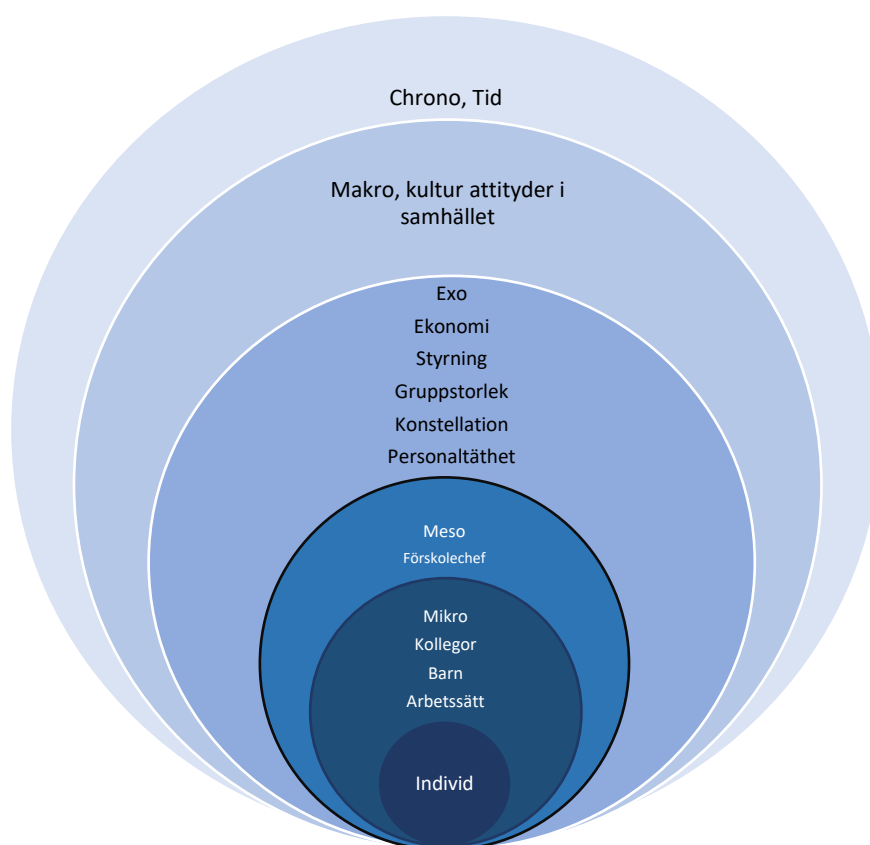
Figuren 2.a illustrerar med en synlig kontur runt systemets inre nivåer, att waldorfpedagogernas utsagor vittnar om en verksamhetsform driven av en tydlig pedagogisk profil och riktning, som medvetet väljer att inte låta sig påverkas för mycket. Med egen utbildning, nätverksträffar och samarbete mellan waldorfförskolor, utgör waldorfpedagogiken en egen kultur inom den svenska förskolan. Waldorfpedagogerna berättar om egna traditioner, som höstens skördefest, och en verksamhet som bygger på utomhuspedagogik, hantverk och trädgårdsarbete. De redogör för och motiverar vad som utgör en lagom grupp, både ur barnens och pedagogernas perspektiv. Sammantaget med den faktiska möjligheten att påverka barnantal och personaltäthet, tycks faktorer på makro och chrononivå inte ha någon betydande påverkan på waldorfpedagogernas möjlighet att påverka sin arbetssituation och utföra sitt pedagogiska uppdrag i relation till barngruppens storlek.

Förskollärare

Som vi ser i figur 2.b är möjligheten att påverka sin arbetssituation i relation till barngruppens storlek begränsad hos förskollärarna.

Ja det klart, situationen är ju, vi kan ju aldrig avgöra hur mycket barn dom slänger in. Så att det. Ja det är en svår fråga. För barngrupperna kan vi ju aldrig påverka hur vi än gör menar jag. Det är ju liksom bara det vi gör här som vi kan påverka. *Fiona*

Många påverkansfaktorer befinner sig på exonivå, vilket styr förutsättningarna på meso- och mikronivå. Faktorer som ekonomisk fördelning, styrning och personaltäthet ligger utanför förskollärarnas kontroll, men även dokumentation och planeringstid beslutas av kommunen och ska hinnas med oavsett antal barn i gruppen.

Figur 2.b

På meso- och mikronivå finns arbetsätt, barngrupp, kollegor och den närmaste chefen. Förskollärarna delar upp barngruppen, tar hjälp av andra avdelningar och använder rutiner och aktiviteter för att underlätta i verksamheten, vilket ger dem vissa möjligheter att påverka sin arbetssituation. Stöd och förståelse från förskolechefen, som inte deltar aktivt i det pedagogiska arbetet i barngruppen anses viktigt:

En annan faktor är ju chefens samarbete med en hur hon eller han vill lyssna på oss och underlätta för oss/.../ nu har vi en chef som ska styra allt/.../ hon är inte så insatt i hur vi jobbar och vill inte förstå heller. Men chefen är ju viktig, om man har en bra chef och bra kollegor så kan man ju klara mycket även om man har stora barngrupper. *Frida*

Förskollärarna i studien knyter problem med att hinna se barnen till stressen över att följa läroplanen. Landets skolpolitik är en faktor som befinner sig på makronivå, och står väldigt

långt från den enskilde. Det reflekteras även över samhällets attitydförändringar över tid, som alltså är en faktor på både makro och chrononivå. Denna förändring påverkar indirekt barngruppernas storlek och i förlängningen den egna arbetssituationen. Dessa faktorer är mycket svåra, för att inte säga omöjliga för den enskilde förskolläraren att påverka:

Sen när jag började/.../ Det var inte många barn som hade, där både föräldrarna jobbade heltid /.../ man kanske hade gått ned i arbetstid eller så. Nu är det ju precis som att man måste jobba heltid. Men på nåt vis så har ju samhället fått föräldrarna å tror att dom har det bättre här också... det är ju faktiskt så... känns det som. *Fiona*

Sammanfattning Del 2

I ovanstående figurer tydliggörs skillnaden i inflytande över den egna verksamheten mellan de båda respondentgrupperna i studien. Waldorfpedagogernas utsagor visar att de tillsammans i arbetslaget, med en pedagogiskt verksam chef fattar beslut om styrning, ekonomi, konstellation och storlek på barngruppen på mesonivå. De har samma anslag som kommunal verksamhet och ekonomiska prioriteringar krävs. Förskollärarna har inte det ansvaret över styrning och ekonomi, och får inte heller friheten att påverka sin verksamhet gällande barngruppens storlek, vilket flyttar dessa faktorer till exonivå. De nämner även faktorer på makro och mesonivå, som hur samhällets attityder påverkar barnantalet då fler föräldrar utnyttjar förskolan från lägre ålder. Detta bli inte lika kännbart hos waldorfpedagogerna, eftersom de har kontroll över barngruppernas storlek.

DISKUSSION

Resultatdiskussion

De utsagor som framkommer i resultatet, bekräftas till stora delar av forskning inom området. Enligt de vetenskapliga studier som gjorts finns ett starkt samband mellan stress hos pedagoger och stora barngrupper (Clipa & Boghean 2017, 914–915; Sjödin & Neely, 2017, s.181). Förskollärarna i studien uppger att rutinsituationer som påklädning och måltider, samt övergångar mellan aktiviteter upplevs hektiska och stressfyllda, och att det pedagogiska bemötandet påverkas i negativ bemärkelse, vilket även forskning visar (Sjödin & Neely 2017, ss. 182–183; Baumgartner 2009, s.245; Pramling Samuelsson et al 2016, ss. 452–453).

Förskollärarna i studien uttrycker att tiden för de delar av uppdraget som inte utförs i barngruppen, som pedagogisk planering och dokumentation, känns otillräcklig och ofta prioriteras bort. Eftersom planering är en del av uppdraget, påverkas känslan av kontroll över sin arbetssituation och känslan av att kunna utföra sina uppgifter. Forskningen visar liknande slutsatser (Rosenqvist (2014, s.99; Sjödin & Neely 2017, s.184), genom att konstatera att tillkommande krav ökar arbetsbelastningen i stora barngrupper. Rosenqvist menar att barngruppens storlek står i direkt relation till den pedagogiska kvaliteten i förskolan, då barnantalet styr om och när planeringstid kan tas ut (2014, s.99). Stora barngrupper leder också till ett mer övergripande arbetssätt, med mindre tid att bemöta och se varje barn (Pramling Samuelsson et al 2016, ss. 452–453; Sheridan, Williams, & Pramling Samuelsson 2014, ss. 380–397).

Förskollärarna i studien önskar mer tid att interagera i pedagogisk samvaro med ett eller ett par barn. Tiden för samspel med ett eller ett fåtal barn är värdefull, samtidigt som det finns en oro hos förskollärarna i studien över att inte alla barn blir sedda. Waldorfpedagogerna delar uppfattningen om att det är viktigt att se alla barn, men känner ingen oro för att inte hinna det i sin egen arbetssituation. De pratar inte om stress i relation till barngruppens storlek, utan upplever även dagar då alla barn i gruppen är närvarande som välfungerande. Däremot nämner de, liksom förskollärarna att personalbrist är kännbart, vilket stöds av forskning som visar att ett högt antal barn per vuxen, staff-child ratio, medför en rad negativa följder liknande dem i stora barngrupper, som ett mer övergripande arbetssätt och svårighet att hinna interagera på ett pedagogiskt sätt med barnen (Dunn 1993, s.193–223; Løkken et al. 2018, ss. 9–10).

Struktur och rutiner är av stor vikt, vilket styrks av flera studier (Pramling Samuelsson, Williams och Sheridan 2015, s.10; Sheridan, Williams, & Pramling Samuelsson 2014, ss. 380–397). För förskollärarna i studien är struktur och rutiner en förutsättning för att verksamheten ska fungera i de stora grupperna, medan waldorfpedagogerna använder ett strukturerat arbetssätt för att ge barnen förutsägbarhet, trygghet och en lugn rytm. Denna skillnad understryks av att förskollärarna arbetar mindre styrt och rutinbundet de dagar barnantalet är lågt, ett samband som bekräftas av Rosenqvist (2014, s.109).

En ytterligare faktor som påverkar arbetsbelastningen och känslan av hinna med sina arbetsuppgifter och kunna påverka sin arbetssituation är konstellationen i gruppen, uppger förskollärarna. Många små barn kräver uppmärksamhet och omsorg, och de stora får mindre tid. Williams, Sheridan & Pramling Samuelsson (2018, ss.12–18) bekräftar det sambandet i sin studie, där deltagarna upplever att barngruppen känns större om den består av både stora och små barn. Waldorfpedagogerna lyfter fram att de minsta barnen har ett annat omsorgsbehov och inte samma utbyte av kamrater, och därför vistas i små grupper.

Förskollärarnas utsagor genomsyras av stress och en känsla av otillräcklighet i det pedagogiska bemötandet när de talar om den egna barngruppen, och kommer med konkreta exempel, medan waldorfpedagogerna diskuterar stora barngrupper på ett hypotetiskt plan utan att lyfta situationer ur den egna vardagen. Modellerna belyser hur påverkansfaktorer som står långt från individens kontroll, som politiska beslut, antal barn i kommunen och samhällets attityder styr i förskolans vardag. Studiens resultat tydliggör med hjälp av Bronfenbrenners modell den mest utmärkande skillnaden mellan förskollärare och waldorfpedagoger, nämligen det inflytande waldorfpedagogerna har över barngruppens storlek. Möjligheten att ta ställning till hur stora barngrupperna ska vara påverkar hela upplevelsen av kontroll över sin arbetssituation, och ger waldorfpedagogerna ett inflytande på mesonivå som förskollärarna saknar. Förskollärarna ger även exempel på hur samhällets attityder över tid har förändrat storleken på barngrupperna. Det tyder på att de kommunala verksamheterna speglar samhället i högre grad än waldorfförskolorna, som följer sin pedagogiska riktning och driver verksamheten i egen regi.

Slutsats

Barngruppens konstellation, personaltäthet, struktur och tillkommande krav utgör tillsammans med barngruppens storlek starka påverkansfaktorer för upplevelsen av att kunna påverka sin arbetssituation samt utföra sitt pedagogiska uppdrag, visar både den egna studien och tidigare forskning på området. Dessa faktorer är alla av stor betydelse och bildar tillsammans de villkor yrkesgruppen arbetar under. Den teoretiska ramen befäster denna komplexitet i sociala mellanmänniska kretsar. Utvecklingsekologin utgörs av ett antal sammanflätade system bestående av relationer och miljöfaktorer som alla påverkas av varandra, vilket tydliggörs i Bronfenbrenners modell. Därför är det svårt att mäta i vilken grad barngruppens storlek utgör ett hinder för möjligheten att påverka sin arbetssituation samt utföra sitt pedagogiska uppdrag. Påverkansfaktorerna som nämns ovan inklusive barnantal kan inte tas ur sin kontext och bedömas var för sig. Skillnaden mellan waldorfpedagogernas och förskollärarnas utsagor visar hur olika påverkansfaktorer upplevs mer eller mindre betydelsefulla för möjligheten att påverka sin arbetssituation samt utföra sitt pedagogiska uppdrag. Av respondenterna som ingår i studien arbetar alla tre förskollärarna med barn från ett år, två av dem med åldersblandad grupp om ca 22 barn, samt en i småbarnsgrupp om 17 barn. Waldorfpedagogerna har, förutom hälften så många barn, mer åldershomogena grupper. Mest troligt påverkar detta den stora skillnad som framträder mellan de två respondentgrupperna. Waldorfpedagogerna nämner liknande krav och förutsättningar i sin yrkesutövning som förskollärarna, men sätter dem inte i relation till barngruppens storlek. De tycks inte känna sig stressade i sin yrkesroll, och de stressfaktorer de trots allt nämner relateras inte till antalet barn i gruppen. Denna skillnad grundar sig mest troligt i att de valt storlek på sin barngrupp. Barnantal är en prioriterad fråga, och samtidigt bärande i pedagogiken inom denna förskoleform, till skillnad från den kommunala där verksamheten är utlämnad till det aktuella trycket på platser.

Metoddiskussion

Metoden som används, det vill säga kvalitativ metod med intervju som redskap, visar i en studie av denna storlek endast exempel på hur några förskollärare upplever sin arbetssituation. Då urvalet är så litet inom respektive pedagogisk riktning blir inte utsagorna representativa för gruppen, och risken att missa informanter och data av betydelse för utfallet är stor (Thornberg & Fejes 2015, s.262). Studien representerar alltså enbart enskilda, inte allmänna uppfattningar inom dessa verksamhetsformer. Möjligen representerar den i någon mån hur pedagogiken färgar uppfattningen hos de enskilda som ingår i studien, och möjliggör igenkänning hos

personer ur samma yrkesgrupper som läser studien. Kvalitativ metod lämpar sig väl för att ta reda på informanternas upplevelse av ett fenomen (Westlund 2015, s.71). En av metodens fördelar är att den möjliggör fördjupning med detaljerade beskrivningar. Intervjuer tillåter ett samtal, till skillnad från exempelvis enkäter, där informanterna kan förklara vad de känner, tänker och menar, och dela med sig av sina erfarenheter. Metoden kan med hjälp av genomtänkta frågor som genererar beskrivningar av informanternas vardagsvärld, samt en bra analys, ge ett nyanserat svar på studiens syfte (Christoffersen & Johannessen 2015, s.83). Metoden ger därmed svar på hur just denna studies respondenter uppfattar möjligheten att påverka sin arbetssituation samt utföra sitt pedagogiska uppdrag i relation till barngruppens storlek. I den egna forskarrollen kunde mer gjorts i de fall respondenterna gav sparsamma svar. Uppmaningar som ”hur menar du då?”, och ”berätta mer” hade kunnat generera mer uttömmande svar, samtidigt som hänsyn måste tas till respondenternas uttrycksförmåga och personlighet.

Didaktiska konsekvenser

Undersökningen visar på stora skillnader mellan gruppen förskollärare och gruppen waldorfpedagoger. Barngrupperna är dubbelt så stora hos förskollärarna som hos waldorfpedagogerna som ingår i studien. Enligt skolverkets riktlinjer ska barn mellan fyra och sex år vara mellan nio och 15 stycken i en grupp. De tre waldorfpedagogerna som deltar i studien arbetar i grupper om nio, elva och tolv barn. I studiens resultat ser vi att informanterna i kommunal verksamhet via sina utsagor förmedlar att grupperna är för stora, åtminstone med så många yngre barn i gruppen. En respondent har 17 barn i åldern ett till tre år, skolverket rekommenderar mellan sex och elva barn i den åldern. De övriga respondenterna har 21–23 barn mellan ett och sex år i sina grupper. Så vilka didaktiska konsekvenser följer med dessa siffror? Studiens resultat visar allvarliga följder av stora barngrupper i relation till förskollärarnas upplevelse av att kunna påverka sin arbetssituation och fullfölja sitt uppdrag. Stress i rutinsituationer samt förväntningar och krav från skilda håll upplevs mer betungande i stora grupper. Den stora skillnaden mellan de två verksamhetsformerna visar sig i en stark sårbarhet hos de kommunalt anställda i deras arbetssituation, som inte återfinns hos waldorfpedagogerna. Förutsättningarna i yrkesutövningen kan skifta snabbt, till exempel då personal saknas eller när hela barngruppen är närvarande. Dessa snabba och ibland oförutsedda växlingar är kännetecknande för förskolan. Min studie visar hur en mindre barngrupp, som waldorfpedagogernas, ger ett ökat utrymme för det oförutsedda. Den mindre barngruppen blir i sig en resurs, och ger en trygghet som förskollärarna saknar. När gruppstorleken tänjs på uppåt minskar utrymmet för det oförutsedda, vilket orsakar stress. Tiden som ges till varje barn begränsas, planeringstid går ofta bort och det pedagogiska bemötandet försämras. Även små förändringar som att ett barn har en dålig dag påverkar, enligt förskollärarna i studien. Vore det möjligt att begränsa barnantalet i kommunal förskola och sätta ett lägre tak, i stället för att tänja på gruppstorlekarna, skulle det vara en stor vinst för förskollärare i deras arbetssituation och möjlighet att utföra sitt uppdrag.

Waldorfpedagogerna som ingår i studien tycks vara nöjda med sin arbetssituation. Hur mycket av den inställningen som kan tillskrivas barnantalet går förstås inte att slå fast, men troligt är att sambandet finns där. De vet vad de anser utgör en lagom barngrupp, och motiverar det med att konstellation och antal har betydelse för lek och lärande, samtligt som alla behöver få sitt utrymme. Waldorfpedagogernas inställning är förstås inspirerande, men arbetssättet innehåller en barngrupp vars storlek och sammansättning är noga avvägd vilket inte alltid kan väljas i andra verksamhetsformer. Waldorfförskolans resurser är egentligen inte större än i kommunal förskola, men fördelningen kan styras inom organisationen vilket ger ökad flexibilitet. Möjligheten att driva verksamheten i stiftelseform, ger en frihet som är positivt för individen.

Studiens resultat kan användas i förskolan genom att visa på vilka faktorer som är avgörande i känslan av att kunna påverka sin arbetssituation. När påverkansfaktorer gällande ekonomi, styrning, personaltäthet, konstellation och gruppstorlek återfinns i de inre systemen i modellen ökar individens kontroll. Förskollärare kan ha nytta av detta resultat, då det visar på hur en organisation som ger arbetslaget större befogenhet att styra sin verksamhet leder till bättre arbetsvillkor, minskad stress och ökat inflytande. Mycket kan göras för att underlätta verksamheten i stora barngrupper, som noggrann planering. Den organisatoriska förmågan och inställningen påverkas av utbildningsgraden hos yrkesverksamma pedagoger. Högre utbildning ger rätt verktyg och höjer verksamhetens kvalitet. Den kompetens förskollärare besitter skulle kunna utnyttjas bättre genom ett ökat inflytande över alla organisationens delar, även resursfördelning, gruppkonstellation och gruppstorlek, vilket skulle öka känslan av att kunna påverka sin arbetssituation.

Trots att barngruppernas storlek kan variera stort, lyfts inte detta dilemma som en viktig del i förskolläraryrket enligt min erfarenhet. Beredskapen att arbeta i olika stora grupper måste yrkesverksamma förskollärare oftast utveckla på egen hand, vilket tyvärr innebär att delar av uppdraget är svåra att utföra i enlighet med utbildningens intentioner. De viktigaste delarna av uppdraget, som att se och möta varje barn och hur detta praktiseras utgör en stor del av utbildningen, liksom läroplansmålen, men verktygen att omsätta det i en verksamhet med många barn behöver den nya förskolläraren hitta själv. Att problematisera detta på högskolan och förbereda studenterna för hur olika förskolans verksamhet faktiskt kan te sig, skulle ge en mer realistisk bild av den verklighet som möter den nyutexaminerade.

Fortsatt forskning

Forskningsområdet är väl undersökt, med många studier som fokuserar på hur inlärning och social utveckling hos barnen påverkas av storleken på barngruppen och personaltätheten. Däremot hittar jag inte lika många studier som fokuserar på pedagogernas upplevelser av stora barngrupper. Förskoleupproret som lyfter röster ur yrkesgruppen vill framför allt se en förändring gällande gruppstorlek och personaltäthet. Engagemanget under våren 2018 med demonstrationer på flera håll i landet, visar att frågan är alltså aktuell för många yrkesverksamma inom förskolans verksamhet (Skoog, 2018). Kvaliteten på förskolan, både som arbetsplats och som lärinstitution för barn, påverkas naturligtvis i hög grad av personalens upplevda arbetsbelastning och stress, vilket motiverar fortsatt forskning på området.

Viktigt att komma ihåg är att studien enbart redogör för några förskollärares situation. Den visar hur det kan se ut i grupper med ett stort antal barn, respektive ett mindre antal. Genomsnittet i landet på 15,3 barn per grupp ligger lägre än de kommunala grupperna som representeras i denna studie. En ökad medvetenhet om de arbetsmiljömässiga effekterna av stora barngrupper är nödvändig, samtidigt som vi ska komma ihåg att svensk förskola är en fantastisk resurs i samhället, en institution som vi ska vara stolta över. Med ödmjukhet och glädje är jag tacksam över att få vara en del av den svenska förskolan, och avslutar med ett citat av en representant från förskoleupproret som Sveriges radio pratat med den 18 Mars 2018:

Det är den frågan som man har fått så många gånger: Hur orkar du? Men det är tusen gånger roligare än vad det är jobbigt.

(Spåre Gustafsson)

REFERENSER

Andersson, Bengt-Erik. (1986). *Utvecklingsekologi*. Lund: Studentlitteratur

Skolverket. (2016). *Barngruppers storlek i förskolan [Elektronisk resurs]*. (2016). Tillgänglig på Internet: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=3584>

Baumgartner, Jennifer, Carson, Russell, Apavaloaie, Loredana, & Tsouloupas, Costas. (2009). Uncovering Common Stressful Factors and Coping Strategies among Childcare Providers. *Child & Youth Care Forum*, 38(5), 239-251.

Brinkkjaer, Ulf & Høyen, Marianne (2013). *Vetenskapsteori för lärarstudenter*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Bronfenbrenner, Urie. (1979). *The ecology of human development: experiments by nature and design*. Cambridge, Mass.: Harvard Univ. Press

Christoffersen, Line & Johannessen, Asbjørn (2015). *Forskningsmetoder för lärarstudenter*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Dunn, Lorraine. (1993). Ratio and group size in day care programs. *Child and Youth Care Forum*, 22(3), 193-226.

En väg till frihet: [målbeskrivning och läroplan för waldorfpedagogiken: förskola, förskoleklass, fritidshem och grundskola]. [5. uppdaterade] uppl.] (2016). Järna: Telleby bokförlag

Engdahl, Ingrid & Ärlemalm-Hagsér, Eva. (red.) (2015). *Att bli förskollärare: mångfacetterad komplexitet*. 1. uppl. Stockholm: Liber

Fejes, Andreas & Thornberg, Robert (red.) (2015). *Handbok i kvalitativ analys*. 2., utök. uppl. Stockholm: Liber

Fejes, Andreas & Thornberg, Robert. Valitet och generaliserbarhet i kvalitativa studier. I Fejes, Andreas & Thornberg, Robert (red.) (2015). *Handbok i kvalitativ analys*. 2., utök. uppl. Stockholm: Liber

Fish, Leigh. (2017). *Selecting the "right" early childhood program for your precocious preschooler*. *Parenting for High Potential*, 6(4), 15-18,23. Retrieved from <http://costello.pub.hb.se/login?url=https://search-proquest-com.lib.costello.pub.hb.se/docview/1954431255?accountid=9670>

Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. (2002). Stockholm: Vetenskapsrådet Tillgänglig på Internet: http://www.gu.se/digitalAssets/1268/1268494_forskningsetiska_principer_2002.pdf

Hayes, Nóirín, O'Toole, Leah & Halpenny, Ann Marie. (2017). *Introducing Bronfenbrenner: a guide for practitioners and students in early years education*. London: Routledge

Holmström, Lotta. (2016). Larm från förskolan-grupperna är för stora.
<https://lararnastidning.se/roster-ur-enkaten-om-barngruppsstorlekar-i-forskolan/>

Hwang, Philip & Nilsson, Björn. (2011). *Utvecklingspsykologi*. 3., rev. utg. Stockholm: Natur och kultur

Karlsson, Rauni. (2007). Om att verifiera undersökningsresultat. I Björkdahl Ordell, Susanne & Dimenäs, Jörgen (2007). *Lära till lärare: att utveckla läraryrket - vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik*. 1. uppl. Stockholm: Liber

Kihlström, Sonja. (2007). Fenomenografi som forskningsansats. I Björkdahl Ordell, Susanne & Dimenäs, Jörgen (2007). *Lära till lärare: att utveckla läraryrket - vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik*. 1. uppl. Stockholm: Liber

Lantz, Annika (2013). *Intervjumetodik*. 3., [omarb.] uppl. Lund: Studentlitteratur

Liebendörfer, Christine & Liebendörfer, Örjan. (2013). *Waldorfpedagogik*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Liljefors, Lilja (2018). *2 000 demonstrerade för bättre arbetsmiljö i förskolan*.
<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/stockholm/drygt-tusen-forskollarare-i-demonstration-kraver-battare-arbetsvillkor> (Hämtad 2019-01-20).

Läroplan för förskolan: Lpfö 18. (2018). Stockholm: Skolverket
Tillgänglig på Internet: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=4001>

Löfdahl, Annica, Hjalmarsson, Maria, & Franzén, Karin (2014). *Förskollärarens metod och vetenskapsteori* (1. uppl. ed.). Stockholm: Liber.

Løkken, Ingrid, Bjørnstad, Elisabeth, Broekhuizen, Martine & Moser, Thomas. (2018). The relationship between structural factors and interaction quality in Norwegian ECEC for toddlers. *International Journal of Child Care and Education Policy*, 12(1), 1-15.

Nekham, Erika, Augustsson, Annika. (2016). Fler kommuner ökar förskoletid för syskon-hela listan.
<https://lararnastidning.se/fler-kommuner-okar-forskoletid-for-syskon-hela-listan/>

Orre, Johanna Ulrika. (2015). *Gruppstorleken är komplex*.
<https://forskolan.se/gruppstorleken-ar-komplex/>

Pramling Samuelsson, Ingrid, Williams, Pia och Sheridan, Sonja. (2015). Stora barngrupper i förskolan relaterat till läroplanens intentioner, *Tidsskrift för Nordisk barnehageforskning*, 9. doi: 10.7577/nbf.1012.

Pramling Samuelsson, Ingrid, Williams, Pia, Sheridan, Sonja, & Hellman, Anette. (2016). Swedish preschool teachers' ideas of the ideal preschool group. *Journal of Early Childhood Research*, 14(4), 444-460.

Persson, Sven. (2010). Förskolans Janusansikte. I Persson, Sven. (red.) och Riddersporre, Bim. (2010). *Utbildningsvetenskap för förskolan*. 1. utg. Stockholm: Natur & kultur

Rosenqvist, Annika. (2014). *Förskollärares beskrivningar av barngruppsstorlekar i förskolan [Elektronisk resurs]*.

Tillgänglig på Internet: <http://hdl.handle.net/2077/37516>

Shelton, Lawrence. (2018) *The Bronfenbrenner Primer: A Guide to Develceology*. 1. utg. New York: Routledge

Sheridan, Sonja, Williams, Pia, & Pramling Samuelsson, Ingrid. (2014). Group Size and Organisational Conditions for Children's Learning in Preschool: A Teacher Perspective. *Educational Research*, 56(4), 379-397.

Sjödin, Fredrik, & Neely, Gregory. (2017). Communication Patterns and Stress in the Preschool: An Observational Study. *Child Care in Practice*, 23(2), 181-194

Skolverket. (2016). *Barngruppers storlek i förskolan: En kartläggning av aktuell pedagogisk, utvecklingspsykologisk och socialpsykologisk forskning [Elektronisk resurs]*.

Tillgänglig på Internet: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=3584>

Skolverket. (2016). *Nya riktmärken ska bidra till mindre barngrupper*.

<https://via.tt.se/pressmeddelande/nya-riktmarken-ska-bidra-till-mindre-barngrupper?publisherId=743270&releaseId=1105570> (Hämtad: 2018-12-16)

Skolverket. (2018). *Barngruppernas storlek fortsätter minska*.

<https://www.skolverket.se/om-oss/press/pressmeddelanden/pressmeddelanden/2018-04-25-barngruppernas-storlek-fortsatter-att-minska> (Hämtad: 2019-01-08)

Skoog, Anna Mi. (2018). *Förskoleupproret larmar om pressat läge*.

<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/sormland/forskoleupproret-larmar-om-pressat-lage> (Hämtad 2019-01-21).

Spåre Gustafsson, Catarina (2018). *Förskoleupproret publicerar berättelser från förskolans vardag*.

<https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=6908693> (Hämtad: 2019-01-21)

Universitets- och högskolerådet. (2018). Att välja utbildning: förskollärare

<https://www.studera.nu/att-valja-utbildning/lararutbildningar/forskollarare/>

Waldorflärlarhögskolan. (2018). Förskollärare Grundutbildning-deltid

<https://wlh.se/utbildningar/forskollarare/>

Westlund, Ingrid 2015. Hermeneutik. I Fejes, Andreas & Thornberg, Robert (red.)

(2015). *Handbok i kvalitativ analys*. 2., utök. uppl. Stockholm: Liber

Williams, Pia, Sheridan, Sonja, & Pramling Samuelsson, Ingrid. (2018). A Perspective of Group Size on Children's Conditions for Wellbeing, Learning and Development in Preschool. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 1-16.

BILAGA 1

Kvalitativ intervju

Hur många är ni i arbetslaget? Vilken utbildning har ni?

Hur många år har ni arbetat tillsammans?

Hur många barn har ni?

Vad är din uppfattning om vad som utgör en stor respektive liten barngrupp?

Vilka hinder /möjligheter upplever du i en liten grupp?

Vilka hinder /möjligheter upplever du i en stor barngrupp? Hinner du se alla barn?

Vilka faktorer upplever du påverkar hur väl du kan utföra ditt arbete?

Beskriv hur du upplever dina möjligheter att påverka din arbetssituation?

I vilka situationer har du svårt att hinna med alla dina arbetsuppgifter? Exempel!

Hur kan en dag se ut med en full barngrupp?

Vad kännetecknar en dag när en eller fler i arbetslaget är borta?

I vilka situationer upplever du stress?

Beskriv en riktigt bra dag!

Vad tänker du kring barns inflytande i just din barngrupp?

Hur skiljer sig en lärsituation med hela gruppen respektive ett par barn?

BILAGA 2

HÖGSKOLAN I BORÅS

Pedagogik
Ingrid Waldh
s151547@student.hb.se

2018-11-22

Samtycke till insamling och behandling av uppgifter om dig

Som en del av kursen 11FK75, Examensarbete; Att utforska pedagogiskt arbete för förskollärare vid Högskolan i Borås utför jag en studie med syftet att undersöka yrkesverksamma pedagogers uppfattning om hur storleken på barngruppen påverkar deras arbetssituation och möjlighet att utföra sitt uppdrag.

Jag heter Ingrid Waldh och studerar sjunde terminen på Högskolan i Borås. Jag ska nu skriva mitt examensarbete och behöver komma i kontakt med förskollärare som kan tänka sig ställa upp på en kort intervju.

Jag har valt ett ämne som intresserar mig och känns aktuellt, då man ofta läser i media att stora barngrupper påverkar arbetsmiljön och verksamheten i förskolan. Den svenska förskolan håller god kvalitet internationellt och anses vara ofta var en självklar del av barndomen och ett komplement till hemmet. Allt fler barn deltar i verksamheten och barngruppernas storlek växer. Samtidigt har förväntningarna på yrkesverksamma pedagoger breddats med tydligare mål i läroplanen om gällande bland annat undervisning och dokumentation.

Jag är nyfiken på hur denna syn påverkas av verksamhetsform och pedagogisk inriktning, och vill därför utföra samma intervju i kommunal förskola och i Waldorfförskola. Jag som utför studien önskar genomföra en intervju med dig där jag använder ljudupptagning, kopplad till studiens syfte.

Högskolan i Borås är personuppgiftsansvarig för behandlingen av personuppgifter, som sker med stöd av artikel 6.1 (a) i dataskyddsförordningen (samtycke).

Uppgifterna kommer att användas av mig samt vara tillgängliga för lärarna på den aktuella kursen och centrala administratörer vid högskolan. Den färdiga studien kan dock

vara att betrakta som allmänna handlingar som kan komma att lämnas ut i det fall någon begär det i enlighet med offentlighetsprincipen.

Uppgifterna kommer att lagras inom EU/EES eller tredje land som EU-kommissionen beslutat har en skyddsnivå som är adekvat, dvs. tillräckligt hög enligt dataskyddsförordningen. Uppgifterna kommer att raderas när de inte längre är nödvändiga.

Resultatet av studien kommer att sammanställas i oidentifierad form och presenteras så att inga uppgifter kan spåras till dig.

Du bestämmer själv om du vill delta i studien. Det är helt frivilligt att lämna samtycke, och du kan när som helst ta tillbaka ett lämnat samtycke. Dina uppgifter kommer då inte att användas mera. På grund av lagkrav kan högskolan dock vara förhindrade att omedelbart ta bort uppgifterna.

Jag samtycker till att uppgifter om mig samlas in och behandlas enligt ovan.

Underskrift

Namnförtydligande

Ort och datum

Information om behandlingen av personuppgifter

Din personliga integritet är viktig för oss på Högskolan i Borås. Därför är vi angelägna om att all behandling av personuppgifter sker på ett korrekt och säkert sätt i överensstämmelse med gällande lagar

och förordningar. Högskolan följer bland annat dataskyddsförordningen, mer känd som GDPR.

Högskolan i Borås är personuppgiftsansvarig för all behandling av personuppgifter inom högskolans verksamhet. Om du har några frågor kring hur dina personuppgifter behandlas kan du läsa mer om hur högskolan behandlar personuppgifter på vår webbplats, <http://www.hb.se/dataskydd>. Du är också välkommen att kontakta ansvarig för den aktuella kursen med frågor.

Dina rättigheter

- Högskolan är öppen med hur vi behandlar dina personuppgifter. Om du vill veta vilka personuppgifter som vi behandlar om dig kan du kostnadsfritt en gång per år begära ett utdrag med information om detta (ett så kallat registerutdrag). För att beställa ett registerutdrag kan du använda blanketten för begäran om registerutdrag på högskolans webbplats, <http://www.hb.se/dataskydd>.
- 6. I vissa fall kan vi komma att be om samtycke (godkännande) till att behandla dina personuppgifter. Om du lämnar sådant samtycke kan du när som helst ta tillbaka detta. Vi kommer då inte att fortsätta behandla dina personuppgifter. På grund av lagkrav kan vi dock vara förhindrade att omedelbart radera uppgifterna.
- 7. Du har rätt att inte bli föremål för automatiserat beslutsfattande, inklusive profilering, dvs. beslut som fattas på teknisk väg utan mänsklig inblandning. Högskolan fattar inte några sådana beslut.
- 8. Du har rätt att i vissa fall få dina personuppgifter i ett allmänt använt format för att överföra dessa till en annan personuppgiftsansvarig.
- 9. Du har rätt att få dina personuppgifter ändrade eller kompletterade om de skulle visa sig vara felaktiga eller ofullständiga.
- 10. Du har rätt att i vissa fall få behandlingen av dina personuppgifter begränsad eller avslutad.
- 11. Du har rätt att i vissa fall få dina personuppgifter raderade.
- 12. Du har rätt att klaga på högskolans behandling av dina personuppgifter till Datainspektionen, som är tillsynsmyndighet.

Kontakta oss

Personuppgiftsansvarig

Högskolan i Borås

501 90 BORÅS

Tel. 033-435 40 00

E-post: registrator@hb.se

Org.nr: 202100-3138

Dataskyddsombud

Åsa Dryselius

E-post: dataskydd@hb.se

HÖGSKOLAN I BORÅS

Besöksadress: Allégatan 1 · Postadress: 501 90 Borås · Tfn: 033-435 40 00 · E-post: registrator@hb.se · Webb: www.hb.se